

„Szerelem és felelősség”

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
1. Testképek	5
1.1. A manicheus testkép	5
1.2. Az újszövetségi testkép	5
1.3. Nietzsche testfilozófiája	7
1.4. II. János Pál testteológiája	8
1.5. A testképekből következő szerelemfelfogás.....	9
1.6. A kutatás elméleti háttere	11
2. A kutatás.....	12
2.1. A kutatás kérdésfeltevése	12
2.2. A kutatott probléma	13
2.3. A kutatás célja	13
2.4. A kutatás módszere.....	13
2.5. A minta	14
2.6. Kutatási kérdések.....	14
2.6.1. I. Elköteleződés	15
2.6.2. II. Közös jövő.....	20
2.6.3. III. Tisztaság.....	26
3. A kutatás eredményeinek lehetséges felhasználása.....	34
3.1. „Tiszta szerelem” és a Nat.....	35
3.1.1. Erkölcstan és etika.....	37
3.1.2. Magyar nyelv és irodalom.....	39
Bibliográfia.....	42

„Testedben tiszta, lelkedben fényes,
szívedben bátor, miként vad oroszlán,
azért neveztek Bátor Lászlónak,
mikoron méglen ifjúdad volnál.”
(De Sancto Ladislao - Peer kódex)

Bevezető

A 2012-es Nemzeti alaptantervben megjelenő családi életre nevelés és a kötelező hit- és erkölcstanoktatás számára központi kérdés, a fiatalokat is foglalkoztató szerelem és a szexualitás. Ahhoz, hogy tartalmi és módszertani szempontból a szerelem témakörét mint nevelési kérdést az őt megillető súllyal tudjuk pozicionálni, valamint a diákok életkori sajátosságaihoz igazítva tudjuk megközelíteni, szükséges megvizsgálni, hogy milyen elméleti keretek közt lehetséges a kérdésfeltevés, és miként gondolkodnak a szerelemről a fiatalok. Jelen kutatás kérdésfeltevése értékelvű: a szerelem és a szexualitás mint keresztény és mint általános emberi érték képezi a vizsgálat tárgyát.

A kutatott probléma a szerelem és felelősség kapcsolata a fiatalkorúak körében, amelynek három aspektusát vizsgálom empirikusan: a személyek közti elköteleződést, a közös jövőt és a testi tisztaságot. A kutatás vezérfonalául II. János Pál *Szerelem és felelősség* című munkája (2009) szolgál, amely egyben a dolgozat címadója.

A dolgozat első részében bemutatom a kutatás elméleti hátterét, azt a három testképet, amelyeket a manicheus testfelfogás, a katolikus (keresztény) test-és emberkép és Nietzsche testfilozófiája alapján állítottam fel. A három testmodellt a bibliai testkép fejlődésének tükrében tárgyalom, és a fejezet végén egy táblázatba rendezve, leegyszerűsített formában szemléltetem a testképek közti összefüggéseket és különbségeket, majd a testképek alapján létrejövő szerelemfelfogásokat ismertetem.

A második részben az empirikus kutatást mutatom be, kifejtve a kutatás kérdésfeltevését, a kutatott problémát, a vizsgálat céljait, a kutatási kérdések elméleti hátterét, az alkalmazott módszert és eszközt valamint a mintát. Ezt követően, a kutatási kérdések és eredmények részletes ismertetését végzem el, oly módon, hogy a kérdésfeltevést egy-egy rövid elméleti okfejtéssel támasztom alá, amely megindokolja és tágabb összefüggésbe helyezi a kutatási kérdést, valamint segíti az eredmények megfelelő elemzését, és a következtetések megfogalmazását. A kutatási kérdésekre adott válaszok elemzése után, összefoglalom a kutatás megállapításait és tanulságait.

A harmadik és egyben utolsó részben, a kutatási eredmények alapján, ismertetem azt a javaslatot, amely a hit- és erkölcsstan, a családi életre nevelés és az iskolai nevelés egyéb területein tartalmi és módszertani megújulást eredményezhet a szerelem és szexualitás témájában. A javaslat kidolgozásakor, a jelenleg érvényben lévő Nemzeti alaptantervet és a kapcsolódó kerettanterveket vizsgálom a bennük rejlő lehetőségek kihasználása érdekében, továbbá igazolom, hogy a javaslat a Nemzeti alaptantervhez igazítható, megvalósítható, kívánatos és időszerű.

1. Testképek

Az emberi lét alapvető, elengedhetetlen tényezője az emberi test, ami a nyugati szellemtörténetben két, egymással ellentétes felfogásban jelenik meg. A görög dualisták, elsősorban Platón filozófiájában test és lélek egymástól elkülönül, és a test egyértelműen alsóbbrendű szerepbe kerül a lélekkel szemben (*Falus*, 1984. Phaidon 72e – 73a. 1046-1047. o.). Ezzel áll szemben a bibliai, az ószövetségi felfogás, ahol a test egész embert jelöl, beleértve annak testét-lelkét egyaránt (*Rahner és Vorgrimler*, 1980. 730. o.).

1.1. A manicheus testkép

A dualista szemléletmód talán „legradikálisabb változatát képviseli” az alapító Mání nevével fémjelezhető egykori világvallás, a manicheizmus (*Simon*, 2011. 369. o.). A vallás háttérében egy mítosz áll, amely a fényt a jóval és a sötétséget a rosszal azonosítja, és ezek kibékíthetetlen harcát hirdeti. A passzív fényességgel szemben a gonosz sötétség „aktív princípium”, amely igyekszik „megszerezni és bekebelezni” a fényt, vagyis a jót. Az emberi lelkeket az emberben lévő isteni eredetű fényrészecskéknek tekinti, amelyek megváltásra várnak (*Simon*, 2011. 309-402. o.). Tulajdonképpen, ez a tanítás a lélekről tekinthető a vallás esszenciájának, amelyből az is következik, hogy az isteni lélekkel szemben a test alsóbbrendű és megvetett (299. o.). A vallás viszonya a szexualitáshoz hasonló módon negatív, és az aszkézist szorgalmazza (405. o.). Ezt szemlélteti a *Kephalaia* (kopt manicheus forrás) egyik részlete, miszerint „az első dolog az, hogy a szent ember megbünteti testét a böjtöléssel, és az egész vezető hatalmat legyőzi, ami benne van.” (171. o.) Megállapíthatjuk tehát, hogy a manicheizmus a lelket a jóval és az istenivel, míg a testet a rosszal és a bűnnel azonosítja, és mindent elítél, ami a testiséghez köthető, beleértve a szexualitást is.

1.2. Az újszövetségi testkép

Az Újszövetségben megjelenő testfelfogás, így a katolikus megközelítés is heterogén, abban az értelemben, hogy mind a dualista, mind a bibliai felfogás jegyeit magán viseli. A két elmélet szintézisére Aquinói Szent Tamás vállalkozott, megalkotva azt az antropológiát, ami a mai katolikus teológia alapköve. Elméletében fenntartja test és lélek dualista megkülönböztetését, ugyanakkor egyértelműen szembe is helyezkedik vele azzal, hogy a testet a lélek szubsztanciális kifejezésének tartja. Testelmélete a szintén dualista Arisztotelész filozófiai kategóriáin, anyag és forma viszonyán alapszik. A megszülető új szintéziselmélet lényege, hogy a lélek mint forma, a testből mint anyagból valósítja meg önmagát. Ezáltal Tamás az ember

testét tulajdonképpen a lélek alkotó anyagának minősíti, ami egyben a testi lét fontosságát és értékét is kiemeli. A testen keresztül szerzett tapasztalatok ezért jelentős hatással bírnak a mindenkor ember lelki-szellemi fejlődésére. Tamás végeredményben a testet értékessé tette a dualista megközelítéssel szemben, explicitté téve azt a test-lélek közti viszonyt, ami a zsidóságnál még nem volt kifejtett. (*Aquinoi Szent Tamás*, 1993. 1,1-24. o.)

Aquinói Szent Tamás bármennyire is igyekezett „lehorgonyozni” a katolikus testképet, Szent Pál nem egy újszövetségi megszólalása ellentmond a tamási szintézis-elméletnek.

Pálnak a testhez való viszonyát érdemes *A Galatáknak írt levél* felől megközelíteni, ami talán a legtöbb zavart okozza a páli testfelfogás elemzésében.

„Kérlek tehát benneteket, hogy Lélek szerint éljete, s akkor majd nem teljesítitek a test kívánságait. A test ugyanis a Lélek ellen tusakodik, a Lélek meg a test ellen.” Majd így folytatja, „A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás, tisztátalanság, fajtalanság,...” (Gal 5,16-19)

Ez után bűnök hosszú sora következik, a gyilkosságot is megemlítve, ami alapján rögtön kijelenthető lenne, hogy Pál test és lélek harcos szembenállását hirdeti, a lélek felsőbbbségével, egyértelműen állást foglalva a dualizmus mellett. Csakhogy ez után a „Lélek gyümölcse”-i soroltnak fel, amelyek többek között: a „szeretet”, a „hűség” vagy az „önmegtartóztatás”. (Gal 5,22-24)

Felmerül a kérdés, hogy egyáltalán mit ért az apostol „Lélek”, illetve test fogalmak alatt.

Pál apostol testfogalma komplex, az ószövetségi hagyományon alapuló összetett testkép, idegen szóval „szarx” (gör. hús) továbbfejlesztése. A bűnnek és halálnak alávetett szarxtól, abban különbözik a páli „szóma”, hogy egy földi-mennyei testet jelent, aminek mennyei-isteni dimenzióját a Szentlélek biztosítja. (*Rahner és Vorgrimler*, 1980. 731. o.) Pálnál tehát a földi lét áll szemben a mennyei Lélekkel, az isteni dimenzióval. Magának az embernek a test-lélek kapcsolata ugyanakkor nincs szétszakítva, következésképpen Pál alapvetően nem dualista. Ennek ellenére a testi szenvedélyek elleni állásfoglalásai a testet leértékelő dualizmus felé mutatnak, vagy ha finomabban akarnánk fogalmazni Pál javára, akkor Pál apostol nem mélyed el kellően a szenvedélyek tanulmányozásában. Nem véletlen, hogy a német filozófus, Nietzsche ezen a gyenge pontján ejt sebet a katolikus elméleten.

1.3. Nietzsche testfilozófiája

A *Vidám tudomány* című munkájában (1997. 160. o.) már korholja Pál apostolt, amiért lebecsüli a szenvedélyek jelentőségét, és csupán azt látja bennük, hogy azok kifordítják az embert önmagából, valamint hogy az istent is szenvedélymentesnek képzei el.

Másutt pontosan Pál újjátásával fordul szembe, a már említett szómával, ami mennyei küldetéssel ruházta fel a testet. Ezzel pedig Pál egy lehetetlen feladatot állított az emberek elé - tartja Nietzsche -, mert egy olyan eszményi emberképet, egy olyan embert kínál mintául, aki büszkeségét, nagyságát az isteninek való alávetettségben találja meg. Az ebben hívó tehát, Nietzsche szerint, az istenibe vetett vak hittel akarja saját vágyait megzabolázni, és tudatosan, kizárólag egy „kézzel foghatatlan” isteni dimenzió felé irányítani (Nietzsche, 2000b. 59-60. o.).

Ezeknek a nietzschei gondolatoknak a figyelembevételével már jobban érthető az *Így szólott Zarathustra* című műben (2000a), Nietzsche főművében megjelenő testkép. Zarathustra a test becsmérői ellen szól. „Test vagyok egészen, semmi más; a lélek szó pedig azt mondja csupán: valami testi.” (41. o.) Ebből az idézetből kivehető, hogy az embert Nietzsche egészen testinek gondolja, a lelket pedig a testtől származónak. A szellem esetében hasonlóan gondolkodik, azt is a test termékének tekinti, és a test akaratának eszközeként határozza meg. Leglényegesebb gondolata, hogy az emberi én mögé egy irányító bölcs hatalmat feltételez, ami az emberi testben lakik, és tulajdonképpen a test lényegével azonos. „Hatalmas parancsoló, ismeretlen bölcs áll, testvérem, gondolataid és érzéseid mögött-öt nevezik úgy: Önmaga. Testedben lakozik, ő maga a tested.” (41-42. o.)

Az Önmaga egyben „bölcs és hatalmas parancsoló”, ami talán egy bölcs uralkodó király képébe jól összesűrítendő az elképzelés végett. A „király parancsai” pedig, úgy gondolom, megfeleltethetők a Pál ostromozta kívánságoknak, a testi szenvedélyeknek (vágyaknak). Ezek állnak a gondolati és érzelmi világ mögött, így „Nietzsche istene” leginkább az szenvedélyekben érhető tetten. Friedrich Nietzsche testfilozófiája végeredményképpen nem más, mint a megtapasztalható szenvedélyek felértékelése, az ismeretlen istenibe irányuló vágy elutasítása, és ezzel a keresztényi értelemben vett, a szerinte vakhitből eredő testi-mennyei misszió elvetése. E filozófia alapján a szenvedélyeket általánosan bűnösnek és tisztátalannak nyilvánítani elképzelhetetlen, ugyanakkor Nietzsche elméletével „megkérdőjelezte a tudatosság primátusát a szubjektivitás létrehozásában” (Csabai és Erős, 2000. 34. o.) A tudatosság elvesztette elsőbbségét a nietzschei felfogásban, és helyét a testi vágyak vették át.

1.4. II. János Pál testteológiája

A test mai, a bibliai hagyományra támaszkodó legösszetettebb elmélete II. János Pál testteológiájában van jelen. A pápa elsősorban a páli levelek és a test-lélek egységét hirdető Aquinói Tamás filozófiája alapján fogalmazza meg gondolatait. Újítása leginkább abban érhető tetten, hogy a katolikus hagyomány alapján a páli mennyei testképben meghatározza a szenvedélyek-vágyak szerepét. Ennek eredményeképpen a test teológiájának középpontjában az áll, hogy a test a szexualitás dimenziójával együtt része az ember istenképiségének.

A katolikus egyház hivatalos, a II. Vatikáni egyetemes Zsinat nyomán készült katekizmusában (*A Katolikus Egyház Katekizmusa*. 1994) a következő állásfoglalás található a szenvedélyekről. „A szenvedélyek önmagukban sem nem jók, sem nem rosszak.” (364. o.) Az értelemhez és az akarathoz kötődve azonban már erkölcsileg minősíthetővé válnak. Ebből következően az erkölcsi tökéletességet a katolikusok abban látják, ha az ember szenvedélyeit az értelem szabályozza és irányítja (364. o.). Ez az elem pedig talán a leglényegesebb része a katolikus testképnek: a tudat elsőbbségéhez ragaszkodni a testi vágyak uralása végett.

Aquinói Szent Tamás végeredményben az ember vágyait egy olyan értelem irányítására bízta, ami a jóra törekszik (Wojtyła, 2010. 166-167. o.).

Visszaulva Nietzsche-re, döntő különbség a kereszténység és közte, hogy eltérő jó-fogalmakra épít. A filozófus szerint a jó „mindaz ami az emberben növeli a hatalom érzését, a hatalom akarását, növeli magát a hatalmat.” (Nietzsche, 2007. 9. old.) Ezzel szemben a kereszténység tanítása szerint „Isten abszolút értelemben a legfőbb jó”, mivel „minden kívánt tökéletesség belőle, mint első okból származik” (Aquinói Szent Tamás, 1994. 177. o.), innen az Istennek, mint a legfőbb jót jelentő hatalomnak való keresztényi alávetettség.

Az értelem és az akarat eszközén kívül a tökéletes erkölcsű embernek az isteni jó utáni vágyakozás is jellemzője - mondja ki a katekizmus (*A Katolikus Egyház Katekizmusa*. 1994. 364. o.). Levonható tehát a következtetés, hogy a katolikus felfogás végeredményben egyetlen vágyat helyez mind fölé, a transzcendens („Jóisten”) utáni vágyat.

II. János Pál szerint (2008) „a keresztény ethoszt az emberi személy, mind a férfi, mind a nő, tudatosságának és attitűdjének átformálódása jellemzi, amely kifejezi és megvalósítja a test és a szexualitás értékét a teremtő eredeti tervének megfelelően”. Amíg a manicheus mentalitás számára a test és a szexualitás mondhatni egy „anti-értéket” jelent, addig a kereszténység számára éppen ellenkezőleg, mindig „nem eléggé értékelt értékek” maradnak” (15. o.)

Az értelem és a hozzá szorosan kötődő akarat, valamint a tisztaság közötti kapcsolat természete II. János Pál (2008) szerint a következőképpen interpretálható: mivel az akarat képes úrrá lenni az érzéki vágyon, ezért elengedhetetlen a tisztaság megvalósításához. Az akarat az önmegtartóztatásban nyilvánul meg, amely fogalmat – teszi hozzá János Pál - nem merítünk ki azzal, ha csupán az érzéki szenvedély elutasítását látjuk benne. (64. o.)

Az önmegtartóztatás pozitív dimenziója „az ember uralma saját, közvetve mások teste fölött is szentségben és tisztességben” (64. o.) A tisztelet jelentése ez esetben, „amely az emberben támad mindaz iránt, ami testi és szexuális, mind önmagában, mind bármely más személyben, legyen az férfi vagy nő, a leglényegesebb erő a test szentségének őrzéséhez.” (65. o.) II. János Pál pápa Pál apostol testképét és a bibliai hagyományt követve úgy látja, hogy a tisztaság forrása a Lélek, vagyis a tisztaság a Szentlélek eredménye és egyben kifejezése (72. o.).

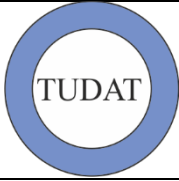
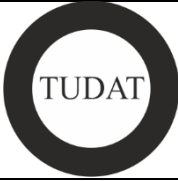
A Szentlélek misztikába hajló személye és jelentése, ha nem is megragadható, de szellemi síkra áttehető. Ebben a megközelítésben a Szentlélekre hagyatkozó személy a krisztusi megváltást tudatosítja magában, ami az emberi akaratban fejti ki működését (75. o.). Az ember tehát nem csupán saját akaratából juthat el a testi tisztaságra, hanem a Szentlélekkel, egy karizmatikus isteni segítséggel.

A test ennek eredményeképpen, egyszerre lesz kifejező és megvalósító jele a személy szubjektum mivoltának, transzcendenciájának és a másikkal való közösségre lépésnek. (Puskás, 2009. 38. o.)

1.5. A testképekből következő szerelemfelfogás

Erkölc, szexualitás, párkapcsolatok, házasság, család, szülővé válás mind elemei a szerelem halmazának. A szerelemmel foglalkozni azt jelenti, hogy ebben a nagy halmazban nem tévesztjük szem elől az embert, mint személyt, akinek sorsát meghatározza testben való léte és ösztöne (a nemi vágy). Ez a testben létező emberi személy az alapegysége minden párkapcsolatnak, házasságnak, családnak, és végül a társadalomnak. Létkérdés tehát, hogy az ember miként viszonyul saját testéhez (az ösztönhöz, neméhez, a szexualitáshoz), és hogyan éli meg testiségét a más személyekkel való viszonyban, a társadalom keretein belül. Az ember tehát felelős mindenért, ami számára testi és szexuális, ugyanis mások életét befolyásolja azzal, ahogy életének ehhez az egzisztenciális jelentőségű lényegéhez viszonyul, és ahogy testiségét megéli.

1. táblázat: Testképek

Testképek			
	Nietzschei	Katolikus (keresztény)	Manicheus
Központi irányító			
Tudat státusza	alárendelt a vágyaknak	a vágyak fölé rendelt	a vágyak fölé rendelt
Test - lélek viszonya	csak a test (lélek: „valami testi”)	a test a lélek anyaga, és kifejezője	lélek elsőbbsége, megvetett test
Test - Isten viszonya	a test független	testi alárendeltség a közvetlen isteni jelenlétnek (Szentlélek)	szembenállás
Nemi vágy minősítése	nem bűnös (szükséglet)	nem bűnös (lehetőség-feladat)	bűnös (ellenség)
A testképek alapján létrejövő szerelem	test- és vágyorientált	a test és a szexualitás megbecsülése	a test leértékelése
	önzés	önzetlenség	önzés
	használatelvű	személyközpontú	használatelvű
	felcserélhetőség	felcserélhetetlenség	felcserélhetőség
	érdekközösség	életközösség	érdekközösség
	„nyitott házasság”	„szerelemi házasság”	„klasszikus érdekházasság”
	felelőtlen gyermekvállalás	felelős gyermekvállalás	felelőtlen gyermekvállalás

„Nietzschei szerelemfelfogás”: A test- és vágyorientált személy nem fogadja el a tudat irányító elsőbbségét, ezért nemi vágyának válik kiszolgáltatottá. A tudatosság hiánya egyben a másik személy iránti jóakarat és a felelősség hiányához vezet. Ennek következménye egy használatelvű párkapcsolat, amelyben nem a másik személy értéke a meghatározó, csupán az egyéni érdek. Az érdekközösség gyakran „nyitott házasság” formájában működik, amelyben a gyermekvállalás vagy öncél vagy teher, ezért mentes a felelősségtől.

„Manicheus szerelemfelfogás”: A test leértékelése, ezáltal a szexualitás leértékelése, akkor jelenik meg, amikor a tudat ellenségnek tekinti a vágyakat, és egy önző cél érdekében állítja tudatát. Ennek a kevésbé radikális párkapcsolati formája a „klasszikus érdekházasság”, amit gyakran csak anyagi érdek motivál. Ez a másik személy kihasználását is jelenti, és mivel az egyén nem társához ragaszkodik, ezért az könnyen felcserélhetővé válik egy másik partnerrel. A gyermekvállalás csak felelőtlen, nem kívánt teher vagy öncélú terv lehet.

„Keresztény szerelemfelfogás”: A tudat elsőbbségéhez való ragaszkodás lehetővé teszi a nemi vágy irányítását. Az egyén nem kényszerként, hanem lehetőségként és feladatként éli meg az ösztöntől meghatározott testi létet. A jóra nyitott tudatú ember képes a másik személynek jót

akarni, ezért képes a személy iránti felelősségre, így a személyközpontú párkapcsolatra. A másik személlyel való szoros kapcsolat életközösséggé, „szerelmi házassággá” képes formálódni, amelyben a házastárs nem felcserélhető más partnerrel, és a gyermek a két személy szerelmének gyümölcse.

1.6. A kutatás elméleti háttere

A kutatás elméleti háttere az előző részben bemutatott három testkép, amelyek elsősorban filozófiai teóriákra épülnek: manicheus testkép, nietzschei testfilozófia, katolikus (keresztény) testkép. Az elméleti megközelítés ezzel együtt interdiszciplináris jellegű, amely szükség esetén a teológia, a pszichológia, vagy más társadalomtudományok eredményeit is (Pl.: Kopp-féle magatartáselmélet) tartalmazza. Mivel a szerelem, mint jelenség nem függetleníthető sem testi, sem személyi jellegétől, ezért megközelítése több tudományon keresztül lehetséges.

A kutatás vezérfonalául Karol Wojtyła (II. János Pál) *Szerelem és felelősség* című munkája (2010) szolgál, amely a dolgozat címadója is egyben. A könyv a szerelem témáját dolgozza fel, elsősorban etikai aspektusból.

Miért indokolt egyáltalán a szerelem etikai megközelítése? Ha a „nietzschei” vagy a „manicheus” modell alapján gondolkodunk erről az emberi jelenségről, akkor éppen emberi jellegéről feledkezünk meg és a szerelem szűk értelmezéséhez jutunk, ami csupán egy ösztönalapú képződményt vetít elénk.

Vedd észre az embert a szerelemben! –ez lehetne a mottója a keresztény, így a János Páli felfogásnak is. Vagyis, nem tekinthetünk el attól az alaptézistől, hogy a szerelem alanya két ember, két személy. Ha ez így van, már pedig ez nehezen tagadható, akkor felmerül a személyek egymás iránti felelősségének kérdése. Karol Wojtyła így fogalmaz: „Minél több felelősségérzettel rendelkezünk a másik személy iránt, a szerelem annál igazibb.” (2010. 128. o.) Ha már felelősségről beszélünk, beszélhetünk egymás iránti jóakaratról, és ha már egymás iránti jóakaratról beszélünk, beszélhetünk egymás iránti szeretetről. A keresztény etika alapján ezért felvetődik a szerelem szeretetbe való bevezetésének problémája (13. o.). Azt mondhatjuk tehát, hogy ha a szerelmet szeretetkapcsolatnak is akarjuk tekinteni, akkor elengedhetetlen, hogy a személyre összpontosítsuk figyelmünket, ami rögtön indukálja a felelősség kérdéskörét.

A kérdés csupán az, miben ragadható meg a szerelemben résztvevő alanyok egymás iránti felelőssége. A könyv és a saját logikám alapján a szerelemben tanúsítható felelősséget három

aspektusból személtem, a következő logikai vázlat szerint. A nyilak jelölik a megvalósulás irányát, és a kulcsfogalmak a főbb állomásokat:

I. **Elköteleződés:** jóakarat → önzetlenség → barátság

A párkapcsolatban két személy között megvalósuló jóakarat altruista irányt ad a kapcsolatnak, amely feltétele a valódi barátság kialakulásának. A barátság erős elkötelezettséget, ezáltal felelősséget jelent a másik személye iránt.

II. **Közös jövő:** házasság → szülővé válás → gyermek

A házasság intézménye lehetőség az életközösség megvalósulására. A lehetséges szülővé válás tudatosítása és vállalása felelősséggel telíti meg a párkapcsolatot. A szerelem gyümölcse, a gyermekkel való kapcsolat szintén a felelősséget növelheti.

III. **Tisztaság:** test és szexualitás iránti tisztelet → vágy irányítása (önmegtartóztatás) → tisztaság erénye

A test és szexualitás iránti tisztelet, felelősség, arra ösztönzi az embert, hogy nemi vágyát tudatosan irányítsa, korlátozza. Ha az önmegtartóztatás, mint eszköz valóban a testiség iránti tiszteletből fakad, akkor a személyre egyfajta „képesség” („állandó ügyesség”) lesz jellemző a vágyak irányításának terén, amit a tisztaság erényének nevezhetünk. Ez megóvjaa a szerelmet a használatelvűségtől.

2. A kutatás

2.1. A kutatás kérdésfeltevése

A szerelem vizsgálata a fiatalok körében kiemelten fontos feladat, több okból is. Nem csupán azért, mert a 2012-es NAT-ban megjelenő családi életre nevelés és a kötelező hit- és erkölcstanoktatás számára fontos kérdés a szerelem és a szexualitás, hanem azért is, mert a fiatalokat leginkább foglalkoztató problémáról van szó. Ahhoz, hogy tartalmi és módszertani szempontból a szerelmet mint nevelési kérdést az őt megillető súllyal tudjuk pozicionálni, valamint a diákok életkori, generációs sajátosságaihoz igazítva tudjuk megközelíteni, szükséges, hogy megvizsgáljuk, **milyen elméleti keretek közt lehetséges a kérdésfeltevés, azaz milyen szerelemfelfogások mentén tervezhető és kivitelezhető a családi életre nevelés és az erkölcsi nevelés, fontos továbbá megismerni, hogy miként gondolkodnak a szerelemről a fiatalok.** A kutatás kérdésfeltevése értékelvű: a szerelem és a szexualitás mint keresztény és általános emberi érték képezi a vizsgálat tárgyát. Az a korosztály, amely körében a kutatást elvégeztem, különösen is érintett a szerelem, a hozzákapcsolódó testiség és felelősség terén. A párválasztás, a házasság, a gyermekvállalás témája számukra egyre aktuálisabbá válik,

és ennek következményeként a szerelemről való tudatos gondolkodás is előtérbe kerül, és kutathatóvá válik.

Kutatásom tehát a szerelem és felelősség témaköréhez kapcsolódik, elméleti, szubsztantív jellegű, induktív stratégiát követő vizsgálat. Jelen felmérést mindenek előtt a kutatási kérdésfeltevés empirikus kipróbálására végeztem, és az eredmények alapján reprezentatív mintán tervezem a kutatás megismétlését.

2.2. A kutatott probléma

A szerelemben tanúsítható felelősség a fiatalok körében elsősorban a személynek a párkapcsolat másik személyéhez való viszonyában ragadható meg. A kutatás ezért elsősorban erre a szorosan vett kapcsolatra fókuszál. A párkapcsolat azonban nem függetleníthető társadalmi beágyazottságától, és ez a házasság és a gyermekvállalás kérdéskörét is előhívja, vagyis a felelősség a szerelemmel összefüggésben ezeken a területeken is vizsgálható. Ezen kívül beszélhetünk az egyén és a testiség-szexualitás viszonyában vett felelősségről, amely mélyen átjárja a párkapcsolati viszonyt, és kihat annak társadalmi jellegére, a házasságra és a családra. A kutatásban ezért jelentősége miatt fokozott figyelmet kap a testiség kérdésköre, ugyanakkor ez is elsősorban egy személyközi, párkapcsolatbeli kontextusban jelenik meg. Összefoglalóan a kutatási problémája, így a szerelemben tanúsítható felelősség problémaköre a testiségét-szexualitását párkapcsolatban megélő fiatal körül bontakozik ki.

2.3. A kutatás célja

Az elméleti kontextus felvázolásánál (0) II. János Pál és a saját logikám alapján a szerelemben tanúsítható felelősség három aspektusát határoztam meg. A kutatás során a szerelem-felelősség három aspektusának empirikus vizsgálatát végzem el, azt vizsgálom, hogy miként van jelen a szerelemben az elköteleződés, a közös jövő tervezése és a tisztaság erénye. Azt kívánom bizonyítani, hogy a szerelem és felelősség kapcsolatának II. János Pál-i modellje elfogadható a fiatalkorúak számára.

2.4. A kutatás módszere

A kutatás módszere: online kérdőíves felmérés. A kérdőív internetes elérhetősége: <https://docs.google.com/forms/d/1WHUm9ssiXSxnHvQjVwP15oDGfkBVg9bGgFK5qJd65Gs/viewform>

Az online-kérdőív lehetővé tette, hogy a kutatást viszonylag nagy mintán végezzem el, és megfigyelhessem azokat a tendenciákat, amelyek a fiatalokra a szerelem és felelősség területén jellemző. Az online-kérdőívnek ugyanakkor hátránya, hogy a fiatalok nem kapnak lehetőséget arra, hogy véleményüket érdemben kifejtsek. A személyes véleményformálásnak egy újabb kutatás során mindenképpen nagyobb teret engednék.

A kérdőív összesen tizenegy kérdést tartalmazott, ebből kettő az életkorra és a nemre irányult. A többi kilenc elgondolkodtató, több esetben konkrét szituációhoz igazított kérdés a szerelem és felelősség három vizsgált területéhez (elköteleződés, közös jövő, testiség) kapcsolódott, mindegyikhez (3-3).

2.5. A minta

A minta a középiskolából már kikerült, a szerelemről feltételezhetően tudatosan gondolkodó fiatalság volt. A kutatást ezért elsősorban 18-25 év közötti, tanulmányaikat felsőoktatásban folytatók vagy nem továbbtanuló fiatalok körében végeztem.

Az online-kérdőívet több nagy facebook-csoportban (ELTE TÁTK, ELTE Nagytétényi úti Kollégium, Bencés öregdiákok) osztottam meg, illetve saját ismerősök körében.

A minta nem reprezentatív, viszont a kutatás eredményei alapján, egy új, reprezentatív felmérés keretében tervezem megismételni a pontosított kutatási kérdések empirikus vizsgálatát.

A kérdőívet összesen 168 fő töltötte ki, ebből hat fő hibás választ adott meg, a felmérés így 162 fő (79 férfi és 83 nő) válaszain alapszik, átlagéletkoruk 21,8 év.

2.6. Kutatási kérdések

A kutatási eredményeket az elméletbe ágyazva elemzem, ezért minden kérdés és a hozzátartozó válaszok bemutatása előtt egy rövid elméleti rész található. Ezek minden esetben a testképekből vezetnek át a szerelem és felelősség témakörébe, és egyben igazolni szándékoznak a kérdések relevanciáját, sok esetben pedig a kérdések magyarázatául is szolgálnak. Az elméleti részeknek az is célja, hogy megmutassák: sem a manicheus, sem pedig a Nietzschei filozófia alapján megalkotott testkép nem engedi, hogy a vágy alapú szerelem valódi személy iránti felelősséggel párosuljon, ellentétben a keresztény testfilozófiával és etikával, ami a dolgozat elméleti megközelítését indokolja. A kutatási adatok leíró statisztikai elemzését **színes** diagrammok szemléltetik. Egy adott **szín** azt jelöli, hogy az adott válasz **melyik testkép vonzását feltételezi**, vagyis az állásfoglalás melyik testképhez áll közelebb.

2.6.1. I. Elköteleződés

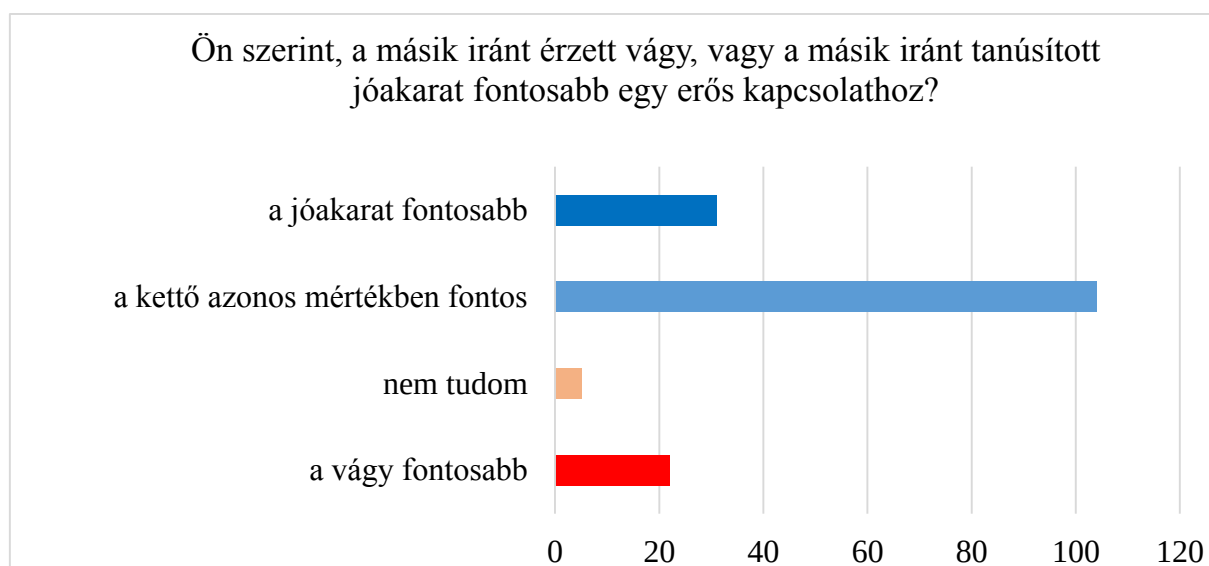
1. Kutatási kérdés – Mit tartanak fontosabbnak a fiatalok egy párkapcsolatban, a párjuk iránti tanúsított jóakaratot, vagy az irántuk érzett vágyat?

A szerelemben megjelenő felelősséget vizsgálhatjuk a személyek közt megvalósuló jóakarat aspektusából. *Skrabski Árpád és Kopp Mária* munkájában (2011) kiemelt téma a jóakarat és az ebből fakadó önzetlenség, amely a párkapcsolatok megerősítését, az életközösség létrejöttét segíti elő. „Az életközösség olyan egység, amelyen belül nincs hatalmi struktúra. A két fél közül egyik sem tartja hatalmában a másikat” (*Skrabski és Kopp, 2011. 49. o.*). A szerzők pontosan meghatározzák, hogy mi az a tényező, ami kizárja egy jóakarat alapú életközösség létrejöttét, ez pedig a „hatalmi és birtoklási vágy” (*Skrabski és Kopp, 2011. 32. o.*). *Skrabski és Kopp* elméletében tehát az önzetlen jóakaratúsággal az önző birtoklási vágy áll szemben.¹ Ez az álláspont ugyanakkor nem elég kifejtett, és tovább árnyalható. Az egyértelműség céljából ugyanis élesen el kell határolnunk a birtoklási vágy (kapzsi bírvágy) és a (nemi) vágy fogalmát. Ha ezt nem tesszük meg, fenn áll a veszélye a félreértelmezésnek, amely a vágyat manicheus módon leértékeli, radikális esetben ellenségnek tekinti, mint ahogy korábban kifejtettük. Idézzük tehát ide újra a katekizmus szövegét: „a szenvedélyek önmagukban sem nem jók, sem nem rosszak” (*Katekizmus, 1994. 364. o.*). Az értelemhez és az akarathoz kötődve azonban már erkölcsileg minősíthetővé válnak (*Katekizmus, 1994. 364. o.*). A bírvágy tehát ez alapján már egy akarathoz köthető vágy, nem pedig maga a (nemi) vágy! Ezt a gondolati szálát továbbszöve juthatunk el János Pál álláspontjához, amely kimondja, hogy vágy és jóakarat szintézisére van szükség. (A szintézis „két ellentétes fogalom látszólagos ellentmondásának megszüntetése, egyesítése valamely magasabb fogalomban” - ÉKsz.). Ez a magasabb fogalom, vagyis a vágy és jóakarat egyesítése János Pálnál a kölcsönösség, amely nála a barátság létrejöttének feltétele, amely barátság egy felelős párkapcsolat, életközösség alapja. A csupán vágyorientált (Nietzschei) szemlélet János Pál szerint (*Wojtyła, 2010*) is önzőséget idéz elő a kapcsolatban, kiszorítva a jóakaratot, megbontva a kölcsönösséget. A kölcsönösség válsága pedig gyanakvást és féltékenységet idéz elő a párkapcsolatban (84. o.). A vágy és jóakarat tekintetében tehát bizonyos fajta egyensúlyról (kölcsönösség) beszélhetünk, amely se a vágy hiányában, se a vágy túlsúlyá esetén nem tartható fent.

¹ Mivel a szerelem, mint jelenség nem függetleníthető sem testi, sem személyi jellegétől, ezért megközelítése több tudományágon keresztül lehetséges, így például a magatartástudományok felől. Jelen kutatás kérdésfeltevése még nem interdiszciplináris jellegű, csak kivételesen kölcsönöz az elméleti rendszerét kiegészítő, alátámasztó magatartás- és pszichológiai elméletet, ugyanakkor perspektivikusan a kutatott problémát interdiszciplináris szempontból is érdemes megvizsgálni.

Ebből következően nem csökkenthetjük fontosságát, hogy a szerelemben való kölcsönösség kialakulásához, és a szerelem természetéhez a vágy (kívánság) nagyon is hozzátartozik (82. o.). A birtoklás szónak pedig létezik egy olyan jelentése is, amely különösen a férfihez köthető a szerelemben. János Pál sem tudja kikerülni a birtoklás, megszerzés szó idézőjeles használatát, amikor a férfi párkapcsolati jellemzéséről van szó (96. o.). Bagdy Emőke (2010) szintén azt tartja, hogy a férfi szerelméhez nagyon is hozzátartozik „a felkutatás, birtokbavétel,” (172. o.) amely a férfi biológiailag megszabott képességeihez kötődik, és az ebből fakadó „termékenyítő törekvés a bejutáshoz, behatoláshoz” (170. o.) magatartásmódhoz. A vágy ezért a katolikus (keresztény) testkép alapján levonható szerelemképben fontos tényező. A vágy túlsúlya (Nietzschei modell) viszont jóakarat hiányában kétség kívül önző, hatalomcentrikus, kapzsi birtoklásvággyal megterhelt párkapcsolatot eredményez, amely kizárja a másik személy iránti felelősség, önzetlen barátság és életközösség létrejöttét.

Az első kérdésem a vágy és jóakarat fontosságára irányult: *Ön szerint, a másik iránt érzett vágy, vagy a másik iránt tanúsított jóakarat fontosabb egy erős kapcsolathoz?*

1. ábra

Az eredmények alapján elmondható, hogy a nagy többség a jóakaratot és a vágyat azonos mértékben tartja fontosnak (64,2%, 104 fő), vagy a jóakaratot még a váagnál is fontosabbnak tartja (19,1%, 31 fő).

A válaszadók 3,0 %-a (5 fő) nem tudott dönteni a kérdésben, valamint 13,5%-uk (22 fő) a vágyat tartja fontosabbnak egy erős kapcsolathoz. Az vágy-pártiak megoszlása a nemek tekintetében a következőképpen alakul: a fiúk aránya 17,7 % (14fő), míg a lányoké 9,6%- (8fő). Azt mondhatjuk tehát, hogy van egy kisebbség, amely a vágyat felértékeli a jóakarattal

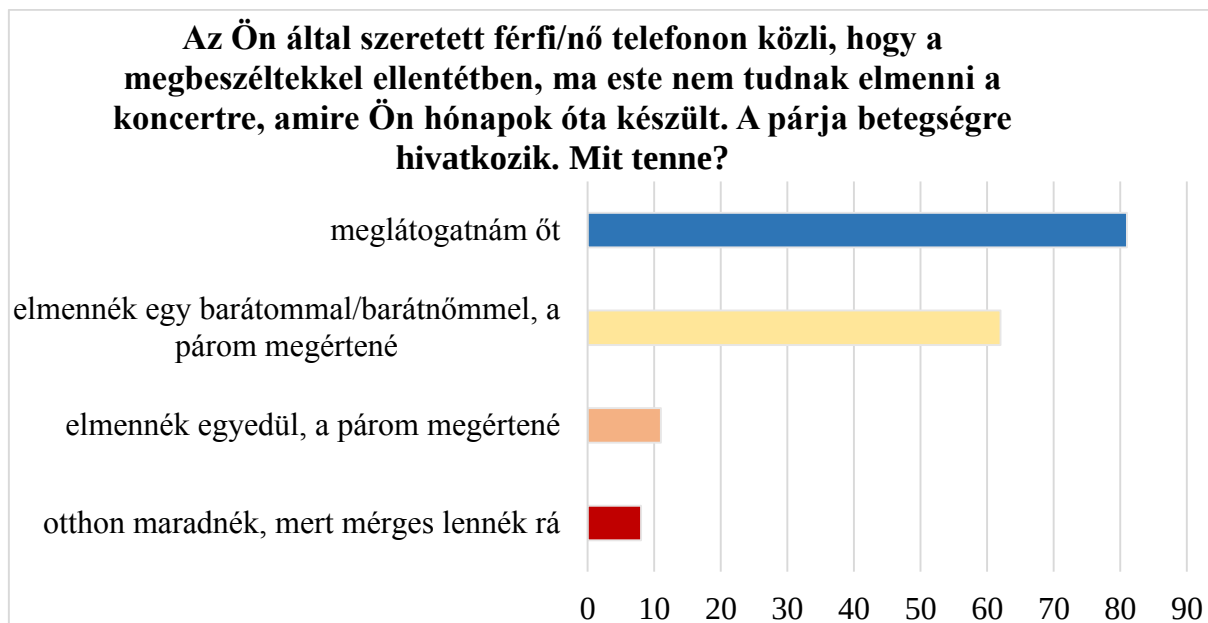
szemben, és ennek nagyobb része fiú. A fiúk többsége valószínűleg az elméletben vázolt férfi szerepre vezethető vissza, ahol a vágyhoz köthető birtoklás nagyobb jelentőséggel bír, ugyanakkor a vágyorientált magatartásmód semmi esetre sem szerencsés. Ezzel szemben viszont a nagy többség (83,3%) egy olyan kapcsolatot tart erősnek, amelynek fontos eleme a jóakarat.

Felmerül azonban a kérdés, hogy a fiatalok hogyan értelmezik a másik személy iránti jóakarat fogalmát a mindennapokban. Ezt fogja megvilágítani a következő kérdés.

2. Kutatási kérdés – Milyen magatartásmód jellemzi a fiatalokat a párkapcsolatban, önzetlen (altruista) vagy inkább önző (egoista)?

A jóakarat és az önzetlenség szorosan összekapcsolódó fogalmak, ahogy azt korábban körbejártuk. A közbeszédben ugyanakkor gyakran találkozunk a kompromisszum szóval, azaz a „kölcsonös engedményeken alapuló megegyezéssel” (ÉKSz). Az önzetlen ember ezzel szemben „saját érdekeit mellőzve mások javára cselekvő” egyén (ÉKSz). Vagyis, míg a kompromisszumkereső számíthat, hogy mennyit engedjen, illetve a másik mennyit fog engedni álláspontjából, addig az önzetlen ember lemond saját érdekelttségéről, és cselekedetei középpontjába egy másik személyt és annak javát állítja. (Azért szükséges ezeket a fogalmakat tisztázni, mert a mindennapi szóhasználatban gyakran összemosódnak).

A következő kérdés arra irányult, hogy egy mindennapi élethelyzetben a fiatalok melyik cselekvési módot választanák inkább a négy közül: *Az Ön által szeretett férfi/nő telefonon közli, hogy a megbeszéltekkel ellentétben, ma este nem tudnak elmenni a koncertre, amire Ön hónapok óta készült. A párja betegségre hivatkozik. Mit tenne?* A válaszlehetőségek az önzetlenség (kék szín) - önzőség (piros szín) skáláján lettek meghatározva.

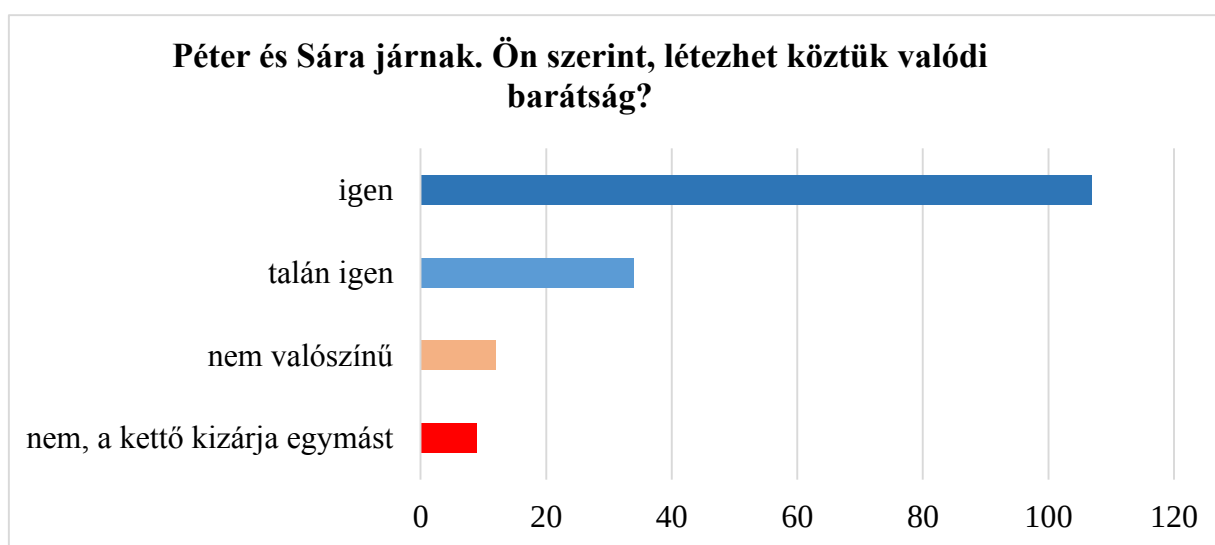
2. ábra

A számadatok arról tájékoztatnak, hogy a legtöbben, egészen pontosan a válaszadók fele (50%, 81 fő) a „meglátogatnám őt”, önzetlen cselekvési formát választotta. Az „elmennék egy barátommal/barátnőmmel...” válasz kompromisszumos megoldásnak számít, ami az előző válasznál erkölcsi értelemben szegényebb. Ezt a válaszlehetőséget a kitöltők 38,3 %-a (62 fő) jelölte meg. Ezt követi, az „elmennék egyedül...” (6,8%, 11 fő), majd az „otthon maradnék, mert mérges lennék rá” (4,9%, 8 fő), amely kimondottan önző magatartásformának minősül, mert a másik személyét a párkapcsolatban a legkevésbé veszi tekintetbe, és az iránta való ellenérzéssel, haraggal is társul.

A kérdés tulajdonképpen célja az volt, hogy jobban megvilágítsa a jóakarat megvalósulását az egyén szintjén. Vajon csak mástól várják el a válaszadók a jóakaratot, vagy maguk is ennek szellemében cselekszenek, illetve jóakarat alatt érthetünk-e önzetlenséget, vagy inkább kompromisszumos-megoldás kicsengése van ennek a fogalomnak a fiatalok számára. Az eredmények alapján azt mondhatjuk el, hogy megosztottság jellemzi a válaszadókat. Az önzetlen magatartásforma népszerű, hisz a kitöltők csaknem fele voksolt e mellett. Ugyanakkor, a kompromisszumkeresők és az önző magatartásmódot választók összesítve nagyjából ugyanannyian vannak, mint a másik tábor. A kompromisszumkeresők és az önző magatartásmódot választókat azért lehet összevonni, mert a barátság létrejöttének egyik sem kedvez, ugyanis annak feltétele az önzetlenség, vagyis a másik személye iránti elkötelezettség, ami egyben a saját érdekekről való lemondást is megköveteli. A harmadik kérdés a barátsághoz kapcsolódott.

3. Kutatási kérdés – Vajon összeegyeztethetőnek tartják-e a fiatalok a valódi barátságot a párkapcsolattal, avagy létezik-e barátság a szerelemben?

János Pál állásfoglalása szerint, a szerelemben két személy között szükséges, hogy kialakuljon a barátság. Barátságnak tarthatunk egy olyan személyek közti viszonyt, amelyben az érzelmi résszel szorosan kapcsoltban állva megvalósul a „jót akarok számodra” önzetlen magatartásmód. A kérdésem arra vonatkozott, hogy a fiatalok lehetségesnek tartják-e a valódi barátságot a párkapcsolatban. A „valódi” jelzővel próbáltam érzékeltetni, hogy a barátság alatt nem egy laza kötődést értek, hanem egy a számukra is komolyan vett értéket: *Péter és Sára járnak. Ön szerint, létezhet köztük valódi barátság?*

3. ábra

A válaszok aránya meg kell, hogy mondjam, rendkívül meglepett. A kitöltők elsőprő többségével álltak ki a „szerelmi barátság” értéke mellett. Igennel szavazott a kitöltők 66%-a (107 fő), és „talán igennel” (20,1%, 34 fő). Összesítve (86,1%) azoknak az aránya, akik úgy gondolják, illetve bíznak benne, hogy a szerelemben létezhet valódi barátság!

Mindössze 21 fő bizonyult abszolút pesszimistának a feltételezést illetően. Összesen 13 % (21 fő) választotta a „nem valószínű” és a „nem, a kettő kizárja egymást” opciókat. A 21 pesszimista közül 14 fiú (a fiúk 17,7%-a) és 7 lány (a lányok 8,4%-a). A pesszimista fiúk aránya, az első kérdéshez hasonlóan is nagyobb. Tegyük azonban hozzá, hogy a pesszimisták aránya az optimistákhoz viszonyítva (86,1%!) nagyon alacsony.

A szerelemben való felelősséget az elköteleződés szempontjából vizsgálva levonhatjuk a következtetéseket. A válaszadók elsőprő többségével gondolják úgy, hogy egy párkapcsolatban létezhet valódi barátság. Nagy többségük fontosnak tartja a jóakarat érvényesülését a vágy

mellett, vagy a jóakaratot még a vágnál is fontosabbnak, ami alapvetően fontos egy önzetlen kapcsolat, barátság kialakításához. Ugyanakkor, a jóakarát és a barátság melletti kiállást némileg beárnyékolja az az eredmény, hogy a fiatalok csaknem fele egy konkrét élethelyzetben inkább kompromisszumos-megoldást választana, kis létszámú önző magatartásformát, vagyis számukra ebben a fiktív helyzetben a másik személy java, az iránta való felelősség nem lényegbevágó szempont. Végkövetkeztetésként arra jutunk, hogy a fiatalok nagy többsége a jóakaratot és a barátság kialakítását a párkapcsolatban fontosnak itéli, ugyanakkor egy adott helyzetben már megosztottság jellemzi a kitöltőket. Felük megelégszik a kompromisszumos megoldással, vagy kis részben az önző magatartásformával, ami egyben a jóakarát és a barátság eltérő értelmezésére is utal.

2.6.2. II. Közös jövő

4. Kutatási kérdés – Terveznek-e a fiatalok házasságot, illetve hogyan viszonyulnak a házasság gondolatához?

A szerelemben megjelenő felelősséget megközelíthetjük a „közös jövőhöz” való hozzáállás szempontjából. Ennek fontos állomása lehet a házasságkötés. A lehet szó aláhúzása indokolt, ugyanis nem minden esetben tekinthető a házasság vállalása egy olyan döntésnek, amely valóban a személyek közös jövőjét tartja szem előtt, hanem az egyéni érdek esetlegesen nagyobb szerepet kap a döntésben. Ha a testképekből levont megállapításokból indulunk ki, meghatározhatjuk azokat a házassági formációkat, amelyek a köztudatban is benne élnek. Eszerint, a manicheus irányba hajló személy számára a házasságkötés csak olyan döntés lehet, amelyben a testiség kevésbé lényeges szempont, radikális esetben nem része a házasságnak, és a döntéshozatalban elsősorban egyéb motiváló tényezők, személyes érdekek (Pl.: pénzügyi szempont) érvényesülnek. A „Nietzschei” modell vonzásában élő számára a házasság mellett való döntésben meghatározó a testiség, ugyanakkor ez a házasság keretein kívül is megélhető lehet, amit nyitott házasságnak nevezhetünk. (Ennek oka, hogy a „Nietzschei” modell a vágyra (ösztőalapúság) épül, ebből következően a személy az ösztön tárgyává silányul, amelynek jellemzője a felcserélhetőség. A személy ezért nem ragaszkodik házastársához, és gyakran más szexpartnerekkel cseréli fel). Ebben a nézetben a használatelvűség elsősorban a testiség területén érvényesül, amit a gyakori „kihasználás”, „csak arra kellek” frázisokkal szoktunk illetni. Ez nem más, mint az utilitarista (haszonelvű) személelmód gyakorlata, amely a boldog életet a kellemesség elérésében határozza meg, erre használva a másik egyént (Wojtyła, 2010. 33-38. o). „A férj vagy feleség érdekközösség esetén felcserélhető egy másik férfira/nőre”-

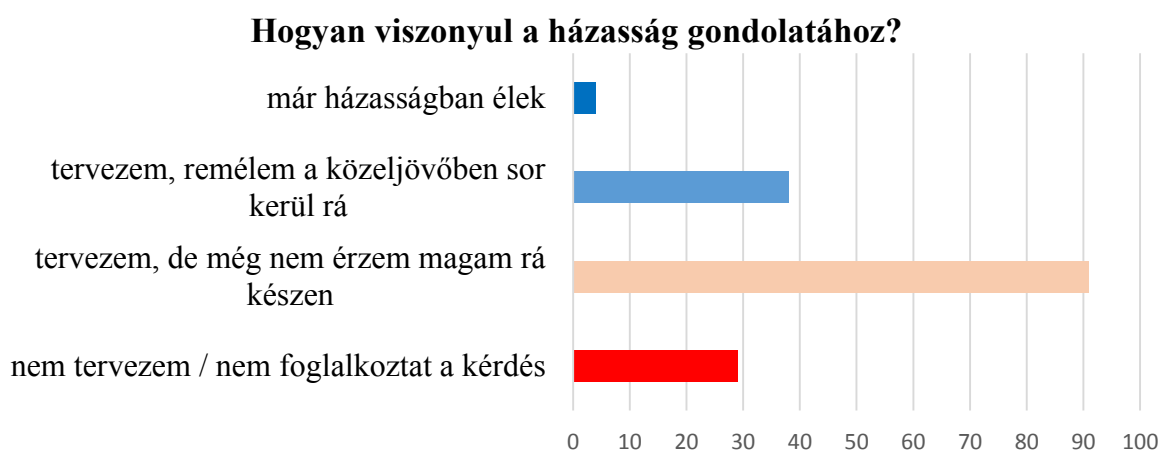
állítja Kopp és Skrabski (2011. 17. o.). Tulajdonképpen mindkét házassági formát érdekházasságnak minősíthetjük, amely vagy a testiség háttérbe szorításával („manicheus”), vagy előtérbe kerülésével („nietzschei”) jár együtt. E két testkép alapján két következtetést vonhatunk le. 1. A két házassági döntés különbsége a testiség eltérő megközelítését is jelenti. 2. Egyik döntés sem irányul egy adott személyre, csupán a tőle várt javakra (akár testi, akár nem testi értelemben.) Mind két házassági forma tehát mentes a perszonális normától, a személyközpontúságtól, amely okán egyiket sem tekinthetjük életközösségnek. Az életközösségben ugyanis a másik fél „nem eszköze az egyén boldogulásának, hanem az egyént fölülmúló cél. Ennek a célnak az elnyeréséért és megtartásáért az egyén szívesen hoz áldozatot. (Skrabski és Kopp, 2011. 11. o.)

A katolikus (keresztény) elképzelésben ezzel szemben a személy értéke a szerelmi kapcsolatban mindig központi tényező, és a személy sohasem függetleníthető a testiségtől. A személy és test viszonya a következőképpen interpretálható: „Az emberi test az emberi személyt kifejező, azt mintegy láthatóvá tevő, és a személy által belsőleg átélt jel.” (Puskás, 2009. 32. o.) (Mindez következik a test-lélek viszonyból, lásd. előző fejj., Aquinói). A test tehát a személy fizikai értelemben vett kinyilatkoztatója, sőt, a keresztény megközelítésben ennél jóval több, ahogy azt II. János Pál kifejti (2009): a test „a teremtésnek, mint alapvető ajándéknak a tanúja”. A test nemisége (férfiasság-nőiesség) ennek következtében „a teremtő ajándékozás eredeti jele” (79. o.). Vagyis, „a személy legbensőbb lényege az ajándéklét, azaz a megajándékozottság felismerése és az ajándékozás képessége.” (Puskás, 2009. 34. o.) Mindebből pedig az következik, hogy a férfi és a nő személyes kapcsolatában a testnek, a szexuális egyesülésnek rendkívüli értéke van, azaz arra rendeltetett, hogy a személyek kölcsönös feltárulkozásának, önátadásának, egymás és önmaguk mélyebb megismerésének, ajándékozásának beteljesítője legyen. (Puskás, 2009. 34. o.) Ez a felfogás a testnek rendkívül mély jelentést kölcsönöz, és becsülendő értéknek tekinti. A keresztény etika értelmében a házasság ennek az értéknek a megőrzésére is szolgál.

Ugyanis, „a házasság megőrzi a férfi és a nő személyes egyesítésére, nem pedig csak a szexuális életre szolgáló intézmény jellegét.” (Wojtyła, 2010. 213. o) Mindebből az következik, hogy a keresztény testkép alapján a házasságkötés melletti döntés mindkét alany számára elsősorban a másik személye melletti elhatározás. Az egyén szintjén pedig, a testiség nem függetleníthető a másik személyétől, vagyis a test és szexualitás legmélyebb jelentése, a testi ajándéklét, és az egyesülésben megvalósuló ajándékozás kizárólag a szerelem másik alanyát helyezi előtérbe. Ez arra hívja fel a figyelmünket, hogy a keresztény testképből levezethető házasság egy olyan

életközösség, amely két személy szerelmének intézménye, és a többi házassági formációval ellentétben a mindenkori egyéntől a másik személye iránt tanúsítandó rendkívüli felelősséget jelenti, mind a választás, mind a megélés tekintetében.

Ebben a témakörben a következő kérdéssel arra kerestem a választ, hogy a fiatalok között egyáltalán van-e tekintélye a házasság intézményének, illetve mennyire érzik magukat közel ehhez az eseményhez, függetlenül attól, hogy ez melyik testkép (szemléletmód) alapján valósul meg a gyakorlatban. **A házasság melletti döntés ugyanis minden esetben lehetőség arra, hogy a személyek egymás iránti felelőssége erősödjön, az esetleges érdekközösség életközösségé alakuljon át, és a vágyvonzatú szerelem személyes tartalommal telítődjön, kialakítva a valódi szerelmet.** A házassággal azért is kell foglalkozni, mert egy, a teljes magyarság körében 2005-ben végzett kutatás szerint, a magyarok 87,3 %-a a házasságot tartja a legjobb életformának (Pongrácz, 2005. 63. o.). A kérdés így szólt: *Hogyan viszonyul a házasság gondolatához?*

4. ábra

Az adott válaszok alapján a már házasságban élők száma mindössze 2,5 % (4 fő). Azok aránya, akik tervezik, és remélik, hogy a közeljövőben sor kerül rá, 23,5% (38 fő). Szintén tervezik, de még valamilyen okból nem érzik magukat készen egy ilyen kapcsolatra 56,2% (91 fő). Akik e három válaszlehetőség valamelyikét jelölték, mindről elmondható, hogy a házasság intézményére nyitott (már benne él, vagy tervezi, hogy ezt az életformát válassza), mintegy 82,2%. Ezzel szemben a kitöltők 17,8% -át nem foglalkoztatja a házasság gondolata, illetve nem tervez megházasodni. Bár ez az utóbbi házasságot elutasító adat nem hagyható figyelmen kívül, kijelenthetjük, hogy a fiatalok nagy többsége támogatja a házasság intézményét, csakúgy mint a jóakarát és a barátság fontosságát a párkapcsolatban.

A 29 főből (akik nem tervezik a házasságot) 14 fő viszont egy vagy több gyermeket szeretne, csak 5 fő nem kíván gyermeket és 18 főnek van elképzelése egy leendő házastárs karakteréről.

5. Kutatási kérdés – Milyen tulajdonságokkal jellemzik a fiatalok az ideális házastársat?

A következő kérdés arra irányult, hogy a megkérdezettek milyennek tartják az ideális, jó házastársat. A „jó” kategóriájába természetesen sokféle válasz beleférhetett, tudatosan fogalmaztam nyelviileg így a kérdést: *Ön szerint milyen egy jó házastárs? Kérem, legfeljebb három tulajdonságot írjon!* A válaszlehetőségeket azért korlátoztam háromra, hogy a kitöltők a számukra legfontosabb tulajdonságokat adják meg. A táblázatban (2. táblázat) a megadott tulajdonságok előfordulási gyakoriság szerint vannak rangsorolva (első hat):

2. táblázat: Az „Ön szerint milyen egy jó házastárs?” kérdésre adott házastársi tulajdonságok gyakorisága a válaszokban.

Rangsor	Tulajdonságok (ideális házastárs)	Gyakoriság
1.	megértő	49
2.	őszinte	24
3.	megbízható	21
4.	türelmes	21
5.	hűséges	19
6.	gondoskodó	16

A válaszok elemzésénél kitűnt, hogy bizonyos tulajdonságok gyakran ismétlődnek, ezért egy gyakorisági rangsort állítottam fel a válaszok között. A válaszokat nem csupán elképzelésekként, hanem kívánságokként, vágyakként is számon tarthatjuk. Ez esetben értelmezhetjük úgy az eredményt, hogy a 162 válaszadó feleletében 49-szer szerepelt a „megértő” jelző, azaz a kitöltők leginkább egy megértő házastársra vágynak. Ezt követi második helyen az őszinte, majd harmadik helyen a megbízható jelző, további népszerű válaszok: türelmes, hűséges, gondoskodó. A megértő jellemvonás kiemelését semmiképpen sem tekinthetjük nemspecifikus tényezőnek. A nőknél 29-szer, a férfiaknál 20-szor fordul elő ez a fogalom. **A hat leggyakoribb jelző közös vonása, hogy alapvető emberi jellemvonásokat jelöl, amelyek a személy másik személy iránti figyelmességét, tiszteletét, gondoskodását fejezik ki.** Ezzel szemben elvétve fordulnak csak elő az egyéni kiválóságra (Pl: ambíciózus”, „határozott”), az anyagiakra (pl: „jól keres, „gazdag”), és egyszer sem a testre, szexualitásra vonatkozó tulajdonságok, megjegyzések. A megkérdezett fiatalok tehát alapvetően nem a „nietzschei” vagy „manicheus” modell alapján határozzák meg az ideális házastárs tulajdonságait, mivel a testi és egyéb (anyagi) érdekek alig érvényesülnek

elképzelésükben. Az előző kérdés eredményeit is figyelembe véve kijelenthetjük, hogy a nagy többségben házasságra nyitott fiatalok részéről egy olyan házastárs iránti kívánság fogalmazódik meg, akinek a figyelme a saját személyükre irányul a párkapcsolatban, és ezt helyezi előtérbe. Ez az eredmény arra figyelmeztet minket, hogy a megkérdezett fiatalok olyan házasságban élnének, illetve egy olyan személlyel kötnének házasságot, aki számára a másik egyén személye a meghatározó, vagyis aki felelős a párjáért, csakúgy mint a keresztény testkép alapú szerelmi házasságban.

6. Kutatási kérdés – Szeretnék-e a fiatalok gyermeket vállalni, szülővé válni?

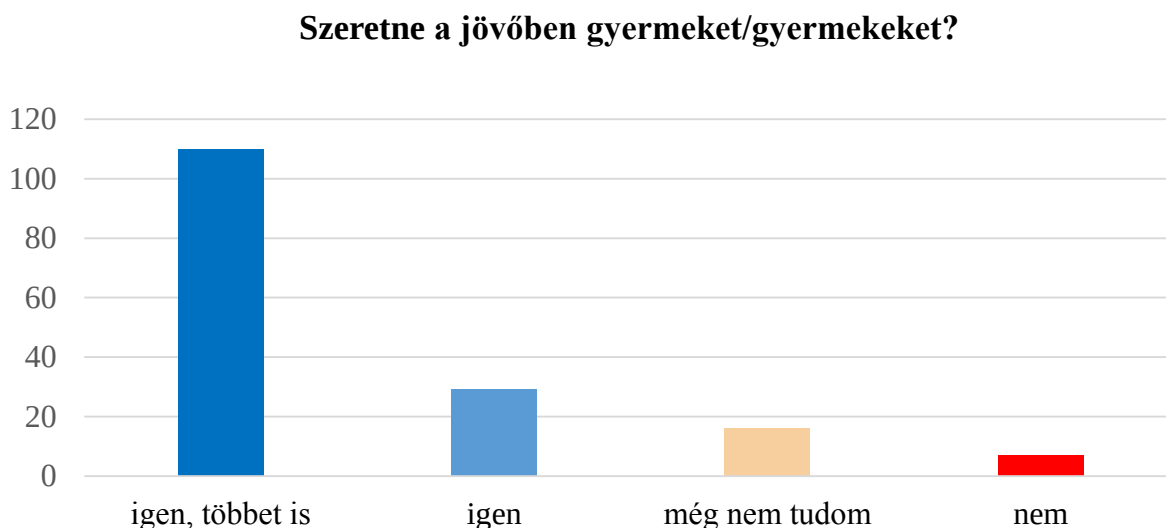
Sem a „manicheus”, sem pedig a „nietzschei” testkép középpontjában nem a személy áll, ezért nem tekinthetők életközösségnek, ahogy ezt az előző kérdéshez kapcsolódó elméleti részben kifejtettem. Az életközösségben ugyanis a másik személy „nem eszköze az egyén boldogulásának, hanem az egyént fölülmúló cél” (Skrabski és Kopp, 2011. 11. o.), míg az érdekközösségekben igen. Ezt a gondolatot követve, a „manicheus” vagy „Nietzschei” testkép vonzásában lévő egyéneknek a szülővé válása vagy nem kívánt esemény, vagy öncélú terv, mert a kapcsolat másik személyét mellőzi, figyelmen kívül hagyja. Ebből fakadóan a gyermek nem kapcsolódik a két személy szerelméhez, semmiképpen sem annak gyümölcse, inkább öncélú terve vagy nem kívánt eredménye a nemi közösülésnek.

Bár a keresztény testkép alapján a házasság elsősorban a szerelem intézménye, nem pedig a termékenységé, (Wojtyła, 2010. 233. o.) mégis a szülői hivatás nem választható el a szerelemtől, amiért a nemi élettől sem választható el. „A férfi és a nő a nemi életben nemcsak egymáshoz fűződő kölcsönös viszonyban maradnak, hanem akaratlanul is az új személyhez való viszonyban, aki éppen az egyesülésüknek köszönhetően (procreatio) jöhet létre.” (226. o.) - írja János Pál. Ebből következően, amikor „a szaporodási képességgel rendelkező férfi és nő a nemi életben egyesül, akkor ehhez az „apa lehetek”, „anya lehetek” tudati állapotnak is társulnia kell. (229. o.) Ha ezt a tudatállapotot kizárjuk, akkor a házastársak nemi élete csak maga a szexuális használat marad, vagyis az egyik személy egyre inkább a másik személy használati tárgyává válik (239. o.).

Ez a kijelentés óriási jelentőséggel bír, kiváltképpen napjainkban. Manapság ugyanis sokan a szexuális együttlétől, így a szűken értelmezett szerelemtől elválasztva szeretnék kezelni a szülővé válás kérdését. A gyakorlatban ezt a mesterséges fogamzásgátlás különböző módjai teszik lehetővé. A mesterséges fogamzásgátlás az utódnemzés teljes kizárását célozza, ami ellentétes a potenciális apaság-anyaság vállalásával. (235. o.) Akármennyire is divatosak

napjainkban a mesterséges fogamzásgátlás különféle módszerei, súlyos következményük, hogy a használat szintjére süllyeszti a nemi életet, megfosztva azt személyes jellegétől és egyben a másik személy iránti felelősségtől. A fogamzás elkerülésére az egyetlen személyhez méltó „módszer” az időszakos önmegtartóztatás. Ez azt jelenti, hogy a házastársak, ha a gyermek születését a szülés, illetve a család iránti felelősségből (Pl.: a gyerekek eltartásának nehézsége) az adott élethelyzetben nem látják alkalmasnak, akkor a nő terméketlen periódusához igazítják nemi életüket, a termékeny időszakokban pedig megtartóztatják magukat a nemi élettől (239-243. o.). A mesterséges önmegtartóztatással szemben az önmegtartóztatás mint természetes magatartás nem célozza a fogamzás teljes kizárását, ezért nem fosztja meg a szexuális egyesülést az „apa lehetek”, „anya lehetek” tudatállapottól, ugyanis a fogamzás a házastársak szándéka ellenére bekövetkezhet, és ezt ők vállalják. Ráadásul az önmegtartóztatás a test és szexualitás megbecsüléséből fakadhat, és a tisztaság erényévé válhat. (Erről bővebben a Testiség tematikai egységben).

Mindezek alapján, annyit mindenképp kijelenthetünk, hogy a szülői hivatás vállalása új felelősséggel „töltheti meg” a szerelmi kapcsolatot, de nem minden esetben, hisz korábban kifejtettük, hogy a gyermekvállalás önös érdeket is szolgálhat, ezért ebben az esetben nem beszélhetünk igazán felelősségvállalásról. Viszont, **a gyermekvállalási kedv, avagy szülővé válásra való kedv megléte esélyt jelent egy felelősségteljes szerelmi kapcsolat kialakulására.** A következő kérdés ezért a fiatalok gyermekvállalási szándékára kereste a választ: *Szeretne a jövőben gyermeket/gyermeket?*

5. ábra

A diagramról leolvasható, hogy a fiatalok nagy része többgyerekes szülővé szeretne válni (67,9%, 110 fő), és 17,9% (29 fő) válaszolt csak igennel. Olyan személy, aki házasságot nem

tervez, vagy nem foglalkoztatja a házasság kérdése, de vállalna gyermeket 14 fő, a kitöltők csekély 8,6%-a. A bizonytalanok száma 9,8 % (16 fő), és akik teljes elutasításban részesítették a gyermekvállalást, 4,3% (7 fő). Összesítve tehát a fiatalok 85,8 %-a vállalna gyermeket a jövőben. Ez még a házasulandók számánál is magasabb érték. Ezt az is magyarázza, hogy azok a kitöltők, aki a házasságra vonatkozó kérdésre azt felelték, hogy „nem tervezem, nem foglalkoztat a kérdés” (összesen 29 fő), közülük csak 5 fő zárta ki teljesen a szülővé válást, 10 fő még nem tudja, hogy szeretne-e gyereket, és 14 fő, vagyis csaknem a házasságkötés iránt elutasító vagy érdektelen magatartást képviselők fele szülővé szeretne válni. Ugyanakkor a János Páli elméletre visszautalva azt mondhatjuk, hogy a szülői hivatás vállalása csak akkor teszi igazán felelőssé a személyek közti szerelemet, ha azon belül állandóan jelen van, vagyis ha a férfi és a nő minden szexuális aktusban a lehetséges szülővé válást tudatosítva és vállalva egyesül. A fiatalok 85,8 %-a tehát esélyes egy ilyen szerelemi kapcsolatra, hisz kedvet érez a szülői hivatás iránt. Ehhez viszont elengedhetetlenül hozzátartozna a házastárssal való kizárólagos nemi élet, és a mesterséges fogamzásgátlás elutasítása. Erre pedig az önmeztartóztatás az egyetlen lehetséges mód, amely egyben a tisztaság erényének útja. Nagyon is indokolt tehát, hogy figyelmünket a tisztaság témakörére összpontosítsuk, (amellyel a következő tematikai egységen belül és a hozzátartozó kérdések-válaszok keretében foglalkozom).

2.6.3. III. Tisztaság

7. Kutatási kérdés – Hogyan viszonyulnak a fiatalok a házasság előtti önmeztartóztatáshoz?

A felelősséget a szerelemben vizsgálhatjuk a test szintjén, ezt a témakört fedi le a tisztaság fogalma. Az előző témakörben már szó esett a házasságon belüli önmeztartóztatásról, amely a mesterséges fogamzásgátlással szemben nem zárja ki a lehetséges szülővé válást a szexuális aktusból. Ezen kívül beszélhetünk házasság előtti önmeztartóztatásról is, ugyanakkor észre kell vennünk, hogy az önmeztartóztatás csupán egy módszer, eszköz. A tisztaság fogalma ennél jóval messzebbre vezet minket. Aquinói rendszerében a tisztaság a mértékletesség kardinális (sarokvas) erényének van alárendelve. (Wojtyła, 2010. 166. o.) Az erény egyfajta ügyesség, amely a vágy erejének állandó egyensúlyban tartását jelenti. (167. o.) Az erénnyel tehát egy olyan állandó állapot érhető el, amelynek dinamikája jól megragadható, ha visszautalunk a katolikus (keresztény) testképre. Itt a tudat áll a vágyak felett mint irányító, és a tudat az akarat segítségével képes fékezni az érzéki (itt:bujá) vágyakat, ami a „Nietzschei testkép” alapján

lehetetlen, hiszen ott a tudat a vágyaknak alárendelt pozícióban van. A manicheus modelltől a keresztény modell lényegesen különbözik abban, hogy a tudat nem a testiség ellen, hanem a test, testiség, szexualitás értékének megőrzése céljából irányítja, uralja a vágyakat, ez által a testet.

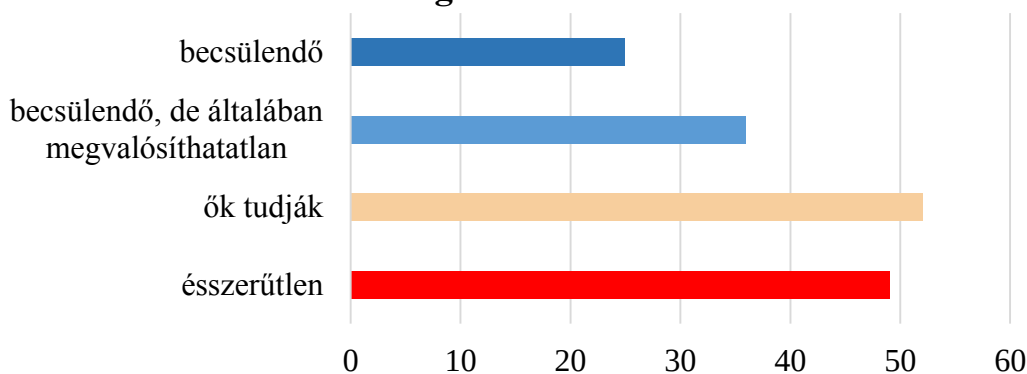
A vágyak helyes irányítása, a test uralma valójában a jóakarat egy formája, erről azonban gyakran megfeledkezünk. Az uralkodás szó egyébként is tévképzeteket szül az emberek fejében, egy hierarchikus, ebből következően igazságtalan rendszerrel azonosítódik (a „sötét középkor kegyetlen királyai” analógiára). Azt kell azonban meglátnunk, hogy a tudat és a vágyak tekintetében hierarchia kell, hogy fennálljon, különben az emberi döntés szabadsága is megkérdőjeleződik. Ebben az értelemben a test uralása teljesen helytálló kifejezés, amennyiben a jó uralkodó mintája valósul meg, vagyis az ember nem vágyai ellenében, hanem vágyai beteljesítése végett uralkodik, ahogy a jó uralkodó sem népe ellenében, hanem népéért uralkodik. Visszakanyarodva az önmegtartóztatás problematikájához, elmondhatjuk, hogy ez a módszer nem pusztán a vágyak korlátozása. Az önmegtartóztatás pozitív dimenziója „az ember uralma saját, közvetve mások teste fölött is szentségben és tisztességben” (II. János Pál, 2008. 64. o.). A tisztelet jelentése ez esetben, „amely az emberben támad mindaz iránt, ami testi és szexuális, mind önmagában, mind bármely más személyben, legyen az férfi vagy nő, a leglényegesebb erő a test szentségének őrzéséhez.” (II. János Pál, 2008. 65. o.) Vagyis az önmegtartóztatás a test és szexualitás megbecsüléséből származik, és annak céljából lesz alkalmazva. Mindebből eljutunk ahhoz a felfogáshoz, hogy az önmegtartóztatás az egyetlen személyhez méltó eszköz, hogy a testiség, a szexualitás iránti tisztelet kialakuljon a személyben a saját, és a másik teste iránt, amely a szerelemben való felelősség megvalósítása. Emellett „a házasság előtti megtartóztatás olyan próbatétel, amely igen nagy elköteleződést eredményezhet” egy pár között. (Skrabski és Kopp, 2011. 57. o.)

A kérdőív következő kérdése a házasság előtti önmegtartóztatásra vonatkozott, egy mindennapi szituációt imitálva, a témát még nem nyíltan kezelve:

Egy pár úgy dönt, hogy a házasságig nem élnek szexuális életet. Mit gondol erről?

Ezzel a kérdéssel az önmegtartóztatás problémájába kívántam bevezetni a kérdőív kitöltőit. A kérdés megfogalmazásában nem volt célom, hogy a szexuális életről való házasság előtti lemondás valós szándékát kifejtsem. A kérdés pusztán a jelenségre vonatkozott, és annak feltárására, hogy a válaszadó inkább az erény vagy az ésszerűtlenség irányába hajlik, ha egy ilyen jelenséggel kerül szembe.

Egy pár úgy dönt, hogy a házasságig nem élnek szexuális életet. Mit gondol erről?

6. ábra

Az eredményekből kitűnik, hogy a többség (32,1%, 52 fő) a közömbös („ők tudják”) válasz felé orientálódott. Ebben az is szerepet játszhatott, hogy az önmegtartóztatás valódi célja nem tisztázott a szituációban. (Ez azonban soha sem lehet tisztázott a való életben, hisz jó esetben senki nem nyer bebocsájtást egy pár intim életébe, ezért az ember sohasem tudhatja, hogy az önmegtartóztatás csak egy szélmalomharc a nemi vágy ellenében, vagy a test és a szexualitás tiszteletét célzó tudatos döntés. Ez egyben a kutathatóság nehézségére is utal). A közömbösök nagy száma arra is utal, hogy a fiatalok a tisztaság témakörét a magánügy kategóriájába sorolják. Nem sokkal lemaradva a közömbösöktől, a második helyen az „ésszerűtlen” válasz végzett 30,2%-kkal (49 fő). Ezzel szemben az adatközlők 22,2%-a (36 fő) gondolja úgy, hogy a házasság előtti megtartóztatás „becsülendő, de általában megvalósíthatatlan”, és (15,4%, 25 fő) ítéli egyértelműen becsülendőnek. Az eredményekből kiolvasható, hogy a házasság előtti megtartóztatásra hozott példát a válaszadók mindössze 37,6%-a tartja becsülendőnek, vagyis erénynek.

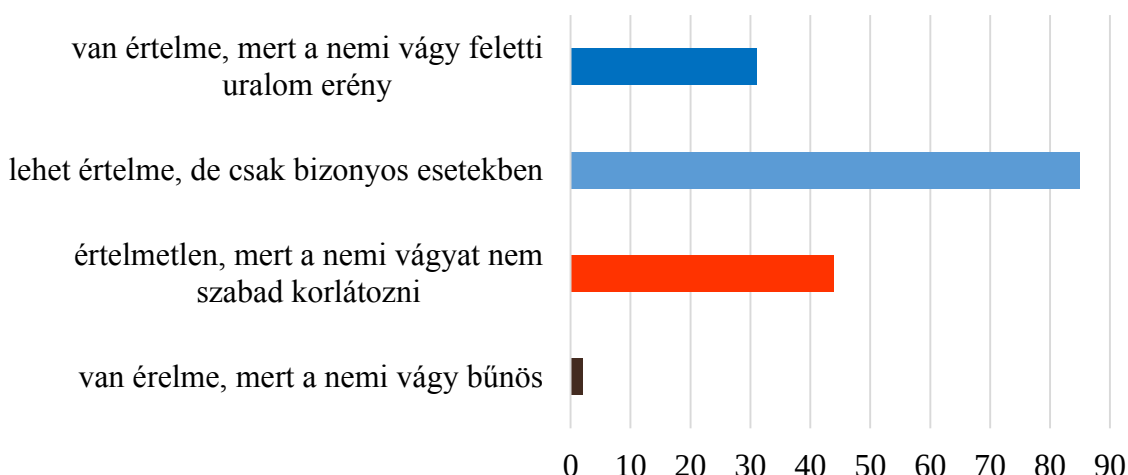
8. Kutatási kérdés – Milyen fontosnak ítélik a fiatalok az önmegtartóztatást?

Az ezt követő kérdés már nyíltan kezeli az önmegtartóztatást mint témát, és nem kizárólag a házasság előtti önmegtartóztatásra, hanem az általános értelemben vett módszerre irányul:

Az önmegtartóztatással kapcsolatban különböző álláspontok vannak. Az Ön véleményéhez az alábbiak közül melyik áll közel?

Válasznak négy, az önmegtartóztatásra vonatkozó álláspont kínálkozik a kitöltőnek. Ebben az esetben arra voltam tehát kíváncsi, hogy a fiatalok általában hogyan viszonyulnak az önmegtartóztatás kérdésköréhez.

**Az önmeztartóztatással kapcsolatban különböző álláspontok
vannak. Az Ön véleményéhez az alábbiak közül melyik áll
közel?**

7. ábra

A „lehet értelme, de csak bizonyos esetekben” választ megadók száma a legmagasabb (52,5%, 85 fő). Emellett a „van értelme, mert a nemi vágy feletti uralom erény” válaszra 19,1% (31 fő) voksolt. Az „értelmetlen, mert a nemi vágyat nem szabad korlátozni” opciót, mely az előzőekkel határozottan szembenálló állásfoglalás, 27,2% (44 fő) jelölte meg. Nem meglepő, hogy az egyértelműen „manicheus modellt” megelevenítő álláspont, miszerint a nemi vágy bűnös, abszolút népszerűtlen válasz, amihez mindössze 2 kitöltő ragaszkodott. Az összesített eredmények figyelembevételével azt mondhatjuk, hogy a fiatalok 71,6%-a vélekedik úgy, hogy az önmeztartóztatásnak egyáltalán lehet, illetve van értelme. Felhívnam a figyelmet, hogy semelyik témakörnél nem érvényesült olyan erősen a „nietzschei modell” (piros csík), mint a tisztaság témakörénél, az önmeztartóztatás, vagyis a vágyak korlátozása kapcsán. A házassági önmeztartóztatást ugyanis 30,2% (49 fő) ítélte ésszerűtlennek és általában véve az önmeztartóztatást 27,2 % (44 fő) tartja értelmetlennek. Az előző kérdésre adott válaszokat is tekintetbe véve azt mondhatjuk, hogy az önmeztartóztatás mint a tisztaság erényéhez alkalmas eszköz nem népszerű (19,1% tartja a vágyak feletti uralmat kifejezetten erénynek), ugyanakkor a fiatalok többsége (71,6%) gondolja úgy, hogy lehet értelme. Ez az eredmény jelzi a fiatalok nyitottságát az önmeztartóztatás problémáját illetően.

9. Kutatási kérdés – Mennyire nyitottak a fiatalok a test érzéki ábrázolására, avagy milyen jelentőséggel bír a tisztaság-szemlélés problémaköre a fiatalok körében?

Mielőtt az utolsó kérdést ismertetném, a tisztaság fogalmát összekötöm a nézés, szemlélés aktusával. Ehhez azonban szükséges a tisztaság fogalmában való elmélyülés.

Jézus egy olyan tisztaságfelfogást képvisel, amely szerint, a tisztaság „nem törvény vagy rituálé, hanem létmód, ami nemcsak a külső tetteinkre vonatkozik, látásunkra, akaratunkra, hanem legbelső lényünkre, szabadságunkra. Az idő minden pillanata ünnepivé válik, a tisztaság lehetőségének ünnepévé.” (Cseke és Tverdota, 2009. 33. o.) A jézusi perfekcionista, belső megtisztulás csak a szív megtisztításával érhető el. A *Teológiai kasszótár* szerint, „a szív ősi, antropológiai alapfogalom („ősige”) a személyes szellem önrendelkezését és a test-lélek öntörvényűségét egységbe foglaló és aszimptotikusan elérhető középpont jelölésére.” (Rahner és Vorgrimler, 1980. 683. o.) János Pál szerint (2008), „a szív kategóriája bizonyos értelemben egyenlő a személyes szubjektivitással” (39. o.). Ezek alapján a szív egy olyan belső bázisa az ember személyiségének, ahol az ember testi-lelki és szellemi erői együtt vannak jelen, ezért a szív esetleges bűnbeesése az ember egész személyiségére kihat. A szívben való vétkezésre hozhatjuk fel újra példának a Máté evangéliumából (*Kreutzer-szonáta* elejéről) vett szakaszt: „Én pedig azt mondom nektek, hogy valaki asszonyra tekint, gonosz kívánságnak okáért, immár paráználkodott azzal az ő szívében.” (Máté 5,28)

Ez az idézet lehetőséget kínál a félreértelmezésre. „Ezt a cselekedetet, „paráználkodott vele szívében” úgy lehet és kell érteni, mint egy eredeti érték „leértékelését” vagy leszegényítését, mint szándékos megfosztást (*privatio*) attól a méltóságtól, amelynek a szóban lévő személy nőségének benső értéke megfelel.” (II. János Pál, 2008. 17. o.) A „gonosz kívánság” tehát lényegében azt jelenti, hogy a személy értéke lényegtelen a szemlélő számára, az csupán a testre figyel. A szemlélésnek ez a módja megfeleltethető a nietzschei elgondolásnak, amely kizárólag a testet tartja fontosnak, és nem képes biztosítani a személy értékét. Ebben az esetben a test az ösztön kielégítésének tárgyává silányul a szemlélő számára. János Pál ennek kapcsán így fogalmaz: az egyénnek pedig „vitathatatlan joga az, hogy a szeretet tárgyaként, nem pedig használati tárgyként kezeljék.” (Wojtyła, 2010. 41. o.)

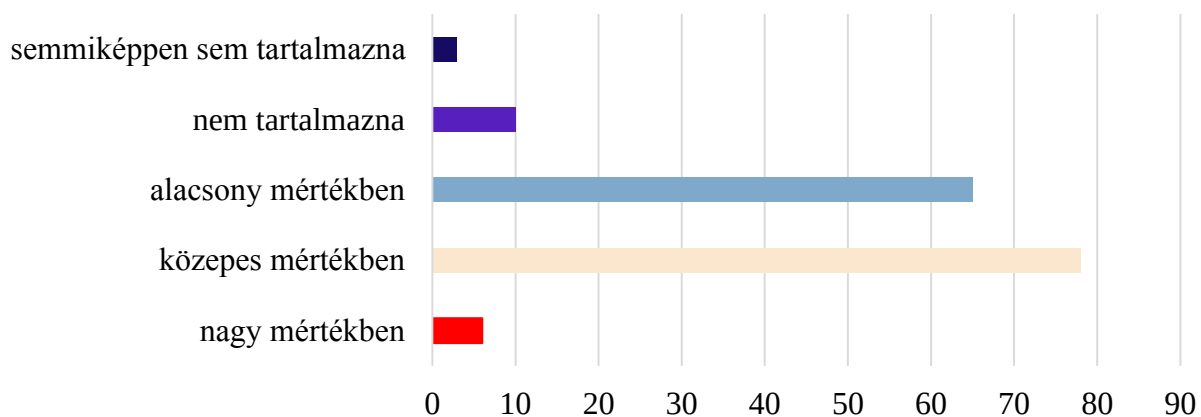
Az emberi test szemlélése a művészet területén különösen is frekventált, ugyanis az ember még akkor is találkozik „a test realitásával” és „a test megtapasztalásával”, amikor az „művészi alkotássá, kulturális tartalommal válik”. „Az érintkezés az esztétikai tapasztalat síkján foglal helyet”. Az esztétikai műalkotás szemlélése pedig, „nem válhat külön és nem szakadhat el teljesen azoktól a magatartási dinamizmusoktól, illetve reakcióktól, és azoktól az értékelésektől, amelyek irányítják a közvetlen tapasztalatot és a közvetlen átélési módot. Az

esztétikai szemlélet ezért „nem különíthető el teljesen attól a nézéstől, amelyről Krisztus szólt a Hegyi beszédben, óva intve a nemi vágygal szemben.” (II. János Pál, 2008. 94. o.)

Ebből következően, ha egy műalkotás témája a szerelem, és annak erotikus oldalát hangsúlyozza, akkor a tisztaság témájának felvetése nagyon is indokolt. A kérdőív utolsó kérdése arra irányul, hogy a fiatalok mennyire nyitottak az érzéki művészi ábrázolására, ebből következően mennyire indokolt a tisztasággal foglalkozni. A kérdés egy fiktív filmcímét tartalmaz (Boldog szerelem). A kitöltőknek arra kellett választ adniuk, hogy ha ők rendeznék a filmet, milyen mértékben tennének a filmbe erotikus jeleneteket: *Önt mint híres filmrendezőt felkérjük a Boldog szerelem című film rendezésére. Milyen mértékben tartalmazna a film erotikus jeleneteket?*

Az erotikus szó használatát azért találtam ebben a kontextusban megfelelőnek, mert a szexualitás-testiség tág értelmezését teszi lehetővé. Ha példának okáért a pornográf- vagy szexjelenetek kifejezést használtam volna, az sokkal szűkebb értelmezést tett volna lehetővé a válaszadó számára.

Önt mint híres filmrendezőt, felkérjük a Boldog szerelem című film rendezésére. Milyen mértékben tartalmazna a film erotikus jeleneteket?

8. ábra

A válaszadók többsége (48,1%, 78 fő) gondolja úgy, hogy a boldog szerelem témáról szóló filmben az erotikus jeleneteknek közepes mértékben kellene előfordulniuk. Azaz ne túlzottan nagy, és ne kis-alacsony mértékben. Mint láthatjuk az „alacsony (kis) mértékben” válasz (40,1%, 65 fő) áll a második helyen, és népszerűtlenek a testiség érzéki megjelenítését kizáró „nem tartalmazna” (6,2%, 10 fő), „semmiképpen sem tartalmazna” (1,9%, 3 fő), valamint a „nagy mértékben tartalmazna” (3,7%, 6 fő) opciók. A fiatalokat tehát megosztja, hogy a test érzéki megjelenítése mennyire legyen hangsúlyos egy szerelemről szóló alkotásban. Az

eredményekből végül is arra következtethetünk, hogy az érzéki - testi jelenetek teljes kizárása és a nagy mértékű megjelenítése is népszerűtlen állásfoglalás a fiatalok körében, és a boldog szerelem ábrázolása végett a fiatalok 91,8%-a indokoltnak tartja az érzéki testi jelenetek megjelenítését a *Boldog szerelem* című fiktív filmben, igaz ennek mértékét illetően (alacsony-közepes-nagy) megosztottság jellemzi őket. A fiatalokat tehát nagyfokú nyitottság jellemzi a test érzéki ábrázolását illetően, amit nem hagyhatunk figyelmen kívül, különösen a tisztaság vonatkozásában.

2.7. Konklúzió

János Pál nyomán a szerelem és felelősség kapcsolatát három aspektusból közelítettem meg: jóakarát, közös jövő, tisztaság. A jóakarát témaköréhez tartozó három kérdés alapján megállapítható, hogy a fiatalok többsége (83,3%) fontosnak tekinti a másik iránti jóakarát megvalósítását egy párkapcsolatban, illetve határozottan kiáll (86,1%) a „szerelemi barátság” létjogosultsága mellett. A jóakarát ugyanakkor nem feltétlenül jelent önzetlenséget a másik személye iránt, ahogy ezt a szituációs kérdésre adott válaszok megvilágították. A kitöltőknek jelentős része (45,1%) ugyanis a kompromisszumos megoldások valamelyikét választotta a konkrét szituációban, emellett 4,9% kifejezetten önző magatartásmódot tanúsítana egy „éles” helyzetben. A válaszadók fele tehát nem a másik személy értékét tekinti a legfontosabbnak egy párkapcsolatban, ami arra figyelmeztet, hogy a fiatalok nagy többsége a szerelemben a jóakaratot és a valódi barátságot bár értékesnek tartja, viszont a fiatalok fele megelégszik egy kompromisszumos megoldással, kis részben az önző magatartásmóddal, ami lehetetlenné teszi az önzetlen barátság kialakulását.

A második témakörhöz kapcsolódó kérdések nyomán kiderült, hogy a fiatalok körében népszerű a házasság intézménye (82,2%), és még ennél is népszerűbb a gyermekvállalás. Összesen a kitöltők 85,8%-a vállalna gyermeket, és 67,3%-uk több gyermekes szülővé szeretne válni. A házasságra azonban még sokan nem érzik magukat készen, és ezért nem a közeljövőben tervezik a házasságkötést (56,2%), ami mindenképpen figyelemreméltó adat. Ideális házastársnak pedig a fiatalok egy olyan személyt kívánnak, aki mindenekelőtt megértő, vagyis aki rájuk, mint személyekre odafigyel. Ezek alapján ismét azt mondhatjuk el, hogy a fiatalok alapvetően a felelős szerelem számára is kedvező életformát választanának, vagyis a házasság keretein belül és szülőként képzelik el jövőjüket. **Az iskolai nevelés számára az eddig elmondottakból az a tanulság, hogy a diákokat olyan potenciális házastársaknak kell nevelni, akik a másik személyt tartják szem előtt, vagyis megértők, és a másik iránti jóakaratot és a barátságot az önzetlenség útján látják elérhetőnek.**

A harmadik témakör kapcsán a két, önmegtartóztatásra irányuló kérdés megosztottságot szült a válaszadók között, és népszerűek voltak a „Nietzschei modellhez” közelálló, elutasító válaszok is. Az önmegtartóztatás mint a tisztaság erényéhez alkalmas eszköz nem népszerű, ugyanakkor a fiatalok többsége (71,6%) gondolja úgy, hogy lehet értelme, de csak 19,1% tartja a vágyak feletti uralmat kifejezetten erénynek. A házasság előtti megtartóztatást összesen 37,6% tartja becsülendőnek, de ebből 22, 2 % megvalósíthatatlannak ítéli, és csupán 15,4% tartja határozottan becsülendőnek. Mindebből két fontos következtetést szűrhetünk le. A fiatalok

körében az önmegtartóztatás nem egy elutasítandó módszer (71,6%!), és a kérdőívhez érkező hozzászólások is arra utalnak, hogy párbeszédképes témáról van szó. Ezzel együtt kevesen tekintik az önmegtartóztatást a tisztaság erényéhez közeli fogalomnak. Az utolsó kérdésre adott válaszok szintén azt bizonyítják, hogy a tisztaság kérdésével igenis érdemes foglalkozni. Az érzéki jelenetek művészi ábrázolására vonatkozó kérdésre adott válaszokból ugyanis arra következtethetünk, hogy a fiatalok 91,8%-ban nyitottak a szerelem erotikus megjelenítésére, azzal együtt, hogy a nagy többség idegenkedik ennek a nagymértékű ábrázolásmódtól, és az alacsony vagy a közepes mértékű megjelenítést támogatja. Ez a tisztaság-szemlélés kapcsolatának fontosságára hívja fel a figyelmet, hisz a tisztaság alaposabb elemzése odavezet, hogy a test és szexualitás megbecsülése a szemlélés szintjén is értelmezhető. Abban a helyzetben, amikor a tisztaság, mint erény elvesztette jelentőségét, az önmegtartóztatás témáját illetően nyitottság jellemzi a fiatalokat, és az erotikus megjelenítés népszerű gyakorlatnak számít,- indokolt, hogy a harmadik témakörnek, **a tisztaságnak nagyobb figyelmet szenteljünk, és az iskolai nevelésben is kiemelt témaként kezeljük. A tisztaság (test, szexualitás megbecsülése) ugyanis fontos bástyája a szerelemnek, ha nem a legfontosabb, amelynek helyreállítása időszerű és indokolt, ha a fiatalok nemes céljait (házasság, gyermekvállalás) szeretnék támogatni, és mindezt a szerelem kontextusában.**

3. A kutatás eredményeinek lehetséges felhasználása

A kutatás eredményeinek figyelembevételével kijelenthető, hogy az iskolai családi életre nevelésnek és az erkölcsi nevelésnek a tiszta szerelemre való nevelés az egyik alapvető feladata. Ennek feltétele, hogy elvégezzük **a tisztaság erényének rehabilitációját** a nevelésben. A kifejezés M. Schelertől származik, amit Karol Wojtyła is átvesz *Szerelem és felelősség* című munkájában (2010. 139. o.). Fontos meghatározni, hogy mit értünk tisztaságon: a test és a szexualitás értékének megbecsülését és őrzését, amely szorosan a személy értékéhez kapcsolódik, és annak tiszteletét jelenti. Feladata, hogy a szerelmet felszabadítsa a használati magatartástól. Csupán ezt szolgálhatja a vágyak helyes irányítása, a test feletti uralom, az önmegtartóztatás. Ebből fejlődhet ki a házasság előtti önmegtartóztatás igénye, és a házasság alatti ideiglenes megtartóztató helyes magatartás, eszményi célkitűzésként a tisztaság erénye. A test és a szexualitás megbecsülése (szorosan a személy értékéhez kapcsolva) a kiindulópont, melynek alapja egy általános emberi vágy és jog, amely szerint az egyénnek „vitathatatlan joga az, hogy a szeretet tárgyaként, nem pedig használati tárgyként kezeljék.” (Wojtyła, 2010. 41. o.) A tisztaság erénye röviden és tömören arra szolgál, hogy vegyük észre az embert, a személy

értékét (testével együtt) a szerelemben, és a vágyaink helyes irányításával óvjuk a test és a szexualitás értékét, ezzel megvalósítva a szerelemben szükségszerű másik iránt vállalt felelősséget.

3.1. „Tiszta szerelem” és a Nat

Ebben a részben azt vizsgálom, hogy a Nemzeti alaptanterv (Nat)² hogyan kezeli a szerelmi tisztaság kérdéskörét, illetve milyen lehetőségeket kínál arra, hogy a tisztaság rehabilitációja megvalósuljon. Ha a tiszta szerelemre való nevelést vizsgáljuk a Nat-ban, akkor ez három fejlesztési területet mindenképpen érint: elsősorban az erkölcsi nevelést, a családi nevelést, és a testi és lelki egészségre nevelést. Megfigyelhetjük, hogy a tisztaság rehabilitációja teljes mértékben összeegyeztethető a Nat alapelveivel.

Az erkölcsi nevelés alapvető célja, „a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Mindez bizonyos készségek fejlesztését is megköveteli, mint a „mértéktartás”, „türelem”, „tisztesség”, „megértés”, illetve „a tanulást elősegítendő beállítódások”, mint az „önfegyelem”, – tehát ezek kialakítása is célja a Nat-nak (Nat Melléklet 1641. o.) Az önmegtartóztatás mint a szexualitás területén megjelenő mértéktartás, fegyelmezettség, (Wojtyła, 2010. 193. o.) illetve a korábban részletezett test és szexualitás tisztelete, ezzel együtt a személy iránti felelősség kialakítása elképzelhetetlen a tisztaság érényére való törekvés nélkül, és mindez teljes mértékben egyezik az erkölcsi nevelési céljaival.

A tiszta szerelemre való nevelés a családi életre neveléssel, mint alapvető fejlesztési feladattal szintén összeegyeztethető. A köznevelésnek ugyanis „kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is” – mondja ki a Nemzeti alaptanterv. Mindezen célok továbbá egybeesnek a testi és lelki egészségre nevelés fejlesztési feladatával, amely szerint a diákoknak képessé kell válniuk „lelki egyensúlyuk megóvására, társas viselkedésük szabályozására” (Nat Melléklet 1642. o.).

² A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. r. Magyar Közlöny 2012. 66. sz.

Skrabski és Kopp (2011) két alapelvet fogalmaz meg, amelyek a családi életre nevelésnek a részei kellene, hogy legyenek: a problémaközpontú, problémamegoldó készségek kialakítása, és a gyakorlati készségfejlesztés, elsősorban a kommunikációs, együttműködési készségek terén. (82. o.) Ennek a két alapelvnek a háttérében szintén az áll, hogy „vegyük észre a másikat, közeledjünk hozzá, alakuljon ki az a kölcsönös tisztelet, ami biztosítja a személy értékét”. A gyakorlati technikák elsajátítása nagyon jó kezdeményezés, ugyanakkor nem elegendő. Egészen véletlenül itt fekszik az íróasztalomon Deborah Tannen, *Miért értjük félre egymást?* című könyve, amelynek alcíme: „Kapcsolataink a beszélgetési stíluson állnak vagy buknak.” Nos, ez az állítás nagyon sekélyes. Az eredményes kommunikáció és a jó problémamegoldó készség valószínűleg jelentősen javíthat egy párkapcsolat minőségén, meg is tarthatja azt, tehát egyértelműen támogatni kell minden ilyen kezdeményezést. Ugyanakkor, a személy tisztelete a szerelemben elsősorban a test szintjén valósulhat meg, és ebből következik, hogy a tiszteletlen kommunikáció már csak következmény. Vegyük észre, hogy a párkapcsolatok alapvetően nem a rossz kommunikáció miatt szenvednek, hanem azért, mert a szexualitás közös megélése során képtelenek fenntartani a személy iránti tiszteletet, aminek magától értetődő következménye, hogy a párok elbeszélnek egymás mellett, és nem egymásra figyelnek.

A Nat-ból korábban idéztem azt a szakaszt, miszerint a családi nevelés célkitűzése nem merülhet ki abban, hogy „segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában” és „ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről,” hanem „az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is”.

Számtalan olyan program van, amely felismerte, hogy a családi nevelésen belül a szexualitást nem lehet szőnyeg alá söpörni, ezért arra a megoldásra jutottak, hogy a fiatalokkal beszélgetni kell erről a témáról. Ilyen program például a 2001-es CSÉN-Családi Életre Nevelő-tanfolyamok, amely abból a célból született, hogy a család-órák meghonosodjanak a közoktatásban, és a fiatalok családi élettel kapcsolatos ismeretei, tapasztalatai mélyüljenek. Mindez a párválasztás, szerelem, szexualitás, házasság stb. témák alapos kibeszélésével, játék és közös beszélgetések segítségével történik. (Hortobágyiné Nagy, 2009) Hasonló kezdeményezés még a FÉK (Fiatalok az élet küszöbén) vagy a Társ-suli program. Ha jobban belegondolunk, ezek a programok nem máson alapulnak, mint a tapasztalatok és vélemények párbeszédjellegű kicserélésén.

Mivel a Nat alapvető céljai megegyeznek a kutatás alapján megfogalmazott célkitűzéssel, vagyis a szerelemben való tisztaság rehabilitációjával, ezért a következőkben alaposabb

elemzés következik, ami arra keres választ, hogy a Nat –ban hol és hogyan érvényesülnek ezek az alapelvek, kifejezetten a tiszta szerelem szempontjából. Ennek kiaknázása remélhetőleg megmutatja majd, hogy a Nemzeti alaptantervben milyen mértékben jut érvényre a szerelmi tisztaság kérdésköre, illetve milyen javaslatokkal lehetne kibővíteni, amennyiben ez szükséges.

A Nemzeti alaptanterv a tiszta szerelemre nevelés feladatát elsősorban az erkölcsstan és etika órákra bízta, amely már önmagában nagy jelentőséggel bír, ugyanis a szerelem témaköréhez erkölcsi és etikai szempontból közelít, amely biztosítja, hogy a személy értékét felmutassa a szerelemben. Ezeknek a tantárgyaknak a kerettanterveit³ veszem szemügyre a következő szakaszban.

3.1.1. Erkölcsstan és etika

Az **erkölcsstanon**⁴ belül **5-6 osztályban** a „Test és lélek”, „valamint a „Kapcsolat, barátság, szeretet” tematikai egységek súrolják a tiszta szerelem kérdéskörét. A diákok azonban elviekben csak a **7-8. osztályban** foglalkoznak alaposabban a kérdéskörrel a „Párkapcsolat és szerelem” tematikai egységen belül. Ez dicsérendő, ugyanis hangsúlyos a szerelem objektív jellege, vagyis hogy a szerelem nem csak egy egyénhez köthető jelenség, hanem két személy közösségén, párkapcsolatán alapszik. Ez a kontextus egyértelműen kedvező a tisztaság erényének rehabilitációja szempontjából, amitől szintén nem választható el a szerelem személyi és közösségi jellege.

A nevelési célok között szerepelnek azok a célok, amelyek a személy-test tiszteletére irányulnak, így „az egymás iránti felelősség érzésének felkeltése”, vagy „a szexuális visszaélések veszélyeinek tudatosítása.” A négy fejlesztési területen belül („vonzódás”, „együttjárás”, „házasság”, „család és otthonteremtés”) tulajdonképpen minden fontos „szexuáletikai” kérdés megjelenik, például: „Mit jelent a másik tisztelete és az egymás iránti felelősség a párkapcsolatban?”, „Mikor elég érett egy fiatal a szexuális kapcsolatra?” „Hogyan kerülhető el a nem kívánt terhesség?”, „Fontos-e, hogy amikor egy gyerek világra jön, a szülei házastársak legyenek?” A kérdésfeltevések sokszínűek, biztosítják a téma megfelelő körüljárását. A visszaélés a nemiséggel ismeret ugyanakkor kiegészítésre szorul. A nemiséggel visszaélni nem csak „szexuális bántalmazás” vagy „pornográfia”, stb. keretein belül lehet, hanem bármelyik párkapcsolatban, ahol a testiség értéke elnyomja a személy értékét. Ehhez

³ A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet és mellékletei

⁴ 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára, Erkölcsstan

már egyből hozzákapcsolható az önmeztartóztatás, mint a testiség és a szexualitás értékét védő egyedüli, személyhez méltó módszer. A nemiséggel való visszaélést tehát tágabban kellene értelmezni.

Ezen kívül a fejlesztési területek mellett meg vannak határozva egyes kapcsolódási pontok. Ezt a tematikai egységet illetően azonban mindössze egy kapcsolódási pont van megadva: „biológia és egészségtan” (ezen belül: „nemi jellegek”, „menstruációs ciklus”, „fogamzásgátlás módjai, következményei”, stb. kulcsszavak)⁵. Azt gondolom, a kapcsolódási pontok rovat mindenképpen kibővítésre szorul, ugyanis a többi tematikai egység szinte mindegyikénél kapcsolódási pont a magyar nyelv és irodalom vagy a vizuális kultúra. Ebben az esetben miért nem? A dolgozat kutatási részében megállapítottam, hogy a tisztaság erénye, vagyis a testiség és a szexualitás tisztelete a szemléléssel van a legszorosabb összefüggésben, és azt a legkevésbé kell bizonyítanunk, hogy az irodalomban prioritást élvez a szerelem témaköre, nincs ez máshogy a filmművészet tekintetében sem. Az előzetes tudás rovatban szintén csak biológiai ismeretek vannak felsorolva, és „a párkapcsolatok terén szerzett személyes tapasztalatok”. Ez esetben felmerül a kérdés, hogy egy 7-8. osztályos gyerekek milyen tapasztalatai vannak a párkapcsolatok terén, és ha vannak is, nem szerencsésebb-e ha az előzetes tudás inkább a művészet területéről származik. Vagyis, az előzetes tudás rovat és a kapcsolódási pontoknál is tanácsos lenne megjeleníteni a vizuális kultúra, illetve a magyar nyelv és irodalom vonatkozásainak. Maga a Nat mondja ki ugyanis, és más esetekben módszeresen alkalmazza, hogy „az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata.”⁶

Az **etika** tantárgyon belül (11-12. osztályban) a szerelem témaköre az „Egyén és közösség” tematikai egységen belül, „A kapcsolatok etikája” ismeretek alatt jelenik meg.⁷ Ennek keretében tárgyalják többek között a „párválasztás” „szexuáletika”, „felelősség a társakért”, „szülők és gyermekek”, és ezeken kívül még nyolc további téma van felsorolva. A kapcsolatok etikája ismereten kívül még tovább öt ismeret (fejlesztési feladat) tartozik a tematikai egység alá, amelyekre összesen 10 óra áll rendelkezésre. Nagyon sok téma van tehát besűrítve egy ismeret (fejlesztési feladat) alá. Az sem indokolt, hogy például a „barátok és ellenfelek”, „vagy az emberek közti testvériség eszméje” témák miért egy csoportba kerülnek a „szexuáletikával”.

⁵ 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára, Erkölcstan

⁶ Nat, 10712. o.

⁷ 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 6. melléklete: Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára, Etika

A fő problémát tehát abban látom, hogy a szerelem témaköre az etika tantárgyon belül nem hangsúlyos, amit nem csak a „beszűrités” jelez, hanem például az, hogy a szerelem szó egyszer sem szerepel a kerettantervben, ellentétben a 7-8. osztályos erkölcsstannal. Nem életszerű, hogy 7-8. osztályban a szerelem témaköre hangsúlyos, majd a házassághoz életkorban közeledve egyre hangsúlytalanabbá válik. Ezen kívül még a „Korunk kihívásai” tematikai egységen belül, a „Bioetika” ismeret alatt bukkan fel a „születés”, „családtervezés” fogalma, hozzáteszem a „mesterséges megtermékenyítéssel”, „béranyasággal” és a „terhességmegszakítás” témákkal vegyítve. Nyilvánvalóan ez egy abszolút biológiai aspektusa és peremterülete a szerelemnek, és csupán a korábban részletezett „A kapcsolatok etikája” ismeret alatt érvényesül az erkölcsstannak az a helyes megközelítése, amely a szerelem témakörét párkapcsolati szinten, személyközpontúan tárgyalja.. Az etika tantárgy ezért a szerelem terén nem tudja megvalósítani azt a kitűzött célt, amelyet a kerettanterv első bekezdése kitűz, vagyis: a „felelősségtudat elmélyítését”. Az etika tehát az erkölcsstannal összehasonlítva háttérbe szorítja a szerelem témáját. Ezzel szemben pozitívumnak számít, hogy kapcsolódási pontként megjelenik a „Mozgóképkultúra és médiaismeret”, azon belül is a „médiaetika”, illetve az előzetes tudás rovatban az „irodalmi példák”, de nem a szerelem témakörében, hanem csupán a „törvénytisztelt és lelkiismeret összeütközésére”.

Megállapíthatjuk, hogy az etikaoktatás nem kezeli kiemelten a szerelem témakörét, ami tanácsos lenne, különös tekintettel a szexuáletikára és a házasságra. Az etika ezért kevés teret biztosít a tiszta szerelem témakörének, ezáltal a tisztaság rehabilitációjának. Erre megoldást jelentene az etikán belül a szerelem témakör részletesebb tárgyalása a felelősség elmélyítése végett, ahogy az etika tantárgy célkitűzése is szól. Emellett viszont szintén indokoltnak látom, hogy elsősorban a magyar nyelv és irodalom segítse az erkölcsi nevelést a tiszta szerelem területén, és előzetes tudásként, illetve kapcsolódási pontként szerepeljen az erkölcsstan és az etika kerettantervében. (Ennek indoklása és kifejtése következik).

3.1.2. Magyar nyelv és irodalom

Az 5-8. osztályban „Az ítéloképesség, az erkölcsi, az esztétikai és a történeti érzék fejlesztése” keretén belül (7. pont), a „Hősök, magatartásminták, érzelmi tartalmak, erkölcsi választások” alcím alatt soroltnak fel a következő kulcsszavak: „érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála”.⁸ A szerelem ezzel szemben elő sem kerül, holott

⁸ 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára, Magyar nyelv és irodalom, A változat

erkölcsstanból 7-8. osztályban már a párkapcsolat és szerelem tematikai egységet tanulják a gyerekek, ahol példának okáért, már a szexuális visszaélések megítélésével foglalkoznak. Az általános iskola 5-8. osztályos kerettantervében jobb a helyzet (A változat), nyolcszor fordul elő a szerelem szó. Néhány példa: Gárdonyi Géza: Egri csillagok, mint a mű fontos témája, Jókai-regények, valamint lírai és átmeneti műfajok kapcsán. A szerelem általában a hősiesség és a próbatételek szavak mellett szerepel, amely láttatja, hogy a tisztaság fogalma ebbe a fogalomkörnyezetbe nagyon is beleillik, mint egyfajta erény és áldozatvállalás.

A 9-12. osztályban már előkerül a szerelem fogalma Az ítélőképesség ... stb. (7. pont) kapcsán, a „toposzok, motívumok” alcím alatt: a család, férfi-nő, gyermek toposzok között.⁹ A gimnáziumi kerettantervben (9-12. osztály) azonban csak háromszor kerül elő a szerelem fogalma: egyrészt a Petőfi életművel kapcsolatosan, másrészt a Mikszáth Kálmán regények témájánál. Nyilvánvalóan ennél sokkal szélesebb palettája van a szerelemmel foglalkozó műveknek. A 11-12.-es kerettanterv általános ismertető szakaszában bukkan még fel a szerelem fogalma, ahol kifejtetté válik, hogy **„mind az érvelőképességet, mind a szociális kompetenciát, mind az erkölcsi gondolkodás fejlesztését támogatja a jellemző hőtípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (pl: szerelem, stb.) személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása. Ez a gondolat jól összegzi annak a módszertannak a lényegét, amely kidolgozását a kutatás alapján tervezem, és amihez ha szükséges, egy újabb és alaposabb kutatás is társul majd.**

A magyar nyelv és irodalom műveltségi terület jelentősen hozzá tudna járulni a tiszta szerelemre neveléshez és a tisztaság rehabilitációjához. Ahogy a kutatás utolsó kérdésfeltevéséhez kapcsolódó elméleti részben kifejtettem, a tisztaság és a szemlélés között szoros kapcsolat áll fenn. A test és szexualitás megbecsülése már abban megragadható, ahogy egy személy a másik személy testére tekint. A test és szexualitás iránti megbecsülés témáját az irodalom keretén belül már a szemlélés szintjén, az esztétikai tapasztalás szintjén is meg tudjuk ragadni. Az irodalom tehát, ahogy korábban is említettem, olyan tapasztalati bázissal rendelkezik a szerelmi tapasztalatok terén, ami példátlan lehetőséget kínál, már csak a magas óraszámot tekintve is, hogy a tiszta szerelemről folytatható párbeszéd megvalósuljon. Ehhez semmiféle kibővítése a tananyagnak nem szükséges, mindössze annyi, hogy ha egy adott műben a szerelem és a testiség-szexualitás megjelenik (ami elég gyakori), a tanár mutassa fel a

⁹ 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 6. melléklete: Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára, Magyar nyelv és irodalom, A változat

szerelemben a személy értékét, és kapcsolja össze vele a tisztaságot mint a szerelem megőrzését szolgáló erényt.

A kutatásomat a továbbiakban ebbe az irányba is szeretném továbbfejleszteni, vagyis szeretném kidolgozni annak a módszertanát, miként lehet a tisztaság erényét rehabilitálni a szerelemben irodalomórán, felmutatni a tiszta szerelem értékét irodalmi művek segítségével.

Bibliográfia

- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára, Erkölcstan*
- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete: *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára, Magyar nyelv és irodalom, A változat*
- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 6. melléklete: *Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára, Etika*
- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 6. melléklete: *Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára, Magyar nyelv és irodalom, A változat*
- A Katolikus Egyház Katekizmusa.* (1994): Szent István Társulat, Budapest
- A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. r.* Magyar Közlöny 2012. 66. sz
- Aquinoi Szent Tamás (1993): *Az értelem egysége.* Ikon Kiadó, Budapest
- Aquinoi Szent Tamás (1994): *A teológia foglalatja: Summa theologiae I/1.* Telosz Kiadó, Budapest
- Bagdy Emőke (2010): *Hogyan lehetnénk boldogabbak? Kulcslyuk* Kiadó, Budapest
- Csabai Márta és Erős Ferenc (2000): *Testhatárok és énhatárok: Az identitás változó keretei.* Jósöveg Műhely Kiadó, Budapest
- Cseke Ákos és Tverdota György (2009): *A tisztaság könyve,* Universitas, Budapest
- Csizmadia Róbert (2011): *A családkutatások megjelenítése a családi életre nevelésben a Circumplex Modell alapján. Új Pedagógiai Szemle,* 61. évf. 1-2-3-4-5.
- Falus Róbert (1984 szerk.): *Platón összes művei Első kötet.* Európa Könyvkiadó, Budapest
- Freud, S. (1997): *Ösztönök és ösztönsorsok.* Filum Könyvkiadó, Budapest
- Hortobágyiné Nagy Ágnes (2009): *A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családpedagógiai Intézetének bemutatkozása. „Boldogabb családokért” családi életre nevelés iskolai program.* Sapientia füzetek 15. 128-135
- II. János Pál (2008): *A test teológiája.* Kairosz Kiadó, Budapest
- II. János Pál (2009): *A férfi és a nő eredeti egysége.* Kairosz Kiadó, Budapest.
- Juhász József (1972): *Magyar értelmező kéziszótár.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nietzsche, F. (1997): *A vidám tudomány.* Holnap Kiadó, Budapest
- Nietzsche, F. (2000a): *Így szólott Zarathustra.* Osiris Kiadó, Budapest
- Nietzsche, F. (2000b): *Virradat: Gondolatok az erkölcsi előítéletekről.* Holnap Kiadó, Budapest
- Nietzsche, F. (2007): *Antikrisztus.* Attraktor, Máriabesenyő-Gödöllő
- Pongrácz Tiborné (2005) *A magyar és európai családok helyzete.* Országos Református Értelmiségi Konferencia, Balatonszárszó, 2005. augusztus 26-28. In Skrabski Árpád és Kopp Mária (2011): *A boldogságkeresés útjai és útvesztői a párkapcsolatokban.* Szent István Társulat, Budapest
- Puskás Attila (2009): *A házasság antropológiai alapjai II. János Pál pápa „test teológiájában”.* Sapientia füzetek 15. 26-61.
- Rahner, K., és Vorgrimler, H. (1980): *Teológiai kieszótár,* Szent István Társulat, Budapest
- Simon Róbert (2011): *Máni és a fény vallása: A manicheizmus forrásai.* In Simon Róbert és Simonné Pesthy Monika (szerk.): *Máni és a fény vallása: A manicheizmus forrásai.* Corvina Kiadó Kft., Budapest

- Skrabski Árpád és Kopp Mária (2011): *A boldogságkeresés útjai és útvesztői a párkapcsolatokban*. Szent István Társulat, Budapest
- Wojtyła, K. (2010): *Szerelem és felelősség*. Kairosz Kiadó, Budapest